

SLOVENIJA

Upravništvo: Ljubljana, Gosposka 12 — Poštoček. račun: Ljubljana št. 16.176 — din. za vse leto 60 din — Posamezne štev. 150 din — V zamejstvo za vse leto 90 din
 Uredništvo: Ljubljana, Gosposka 12 — Naročnina četrletno 15 din, za pol leta 30 Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani

O gospodarski bilanci Slovenije

Slovenija, ki ima le okoli 8 % vseh prebivalcev v državi, plačuje okoli 16 % vseh državnih dajatev. Letos pa bo Slovenija plačala za kruh okoli 200 milijonov dinarjev več kot prejšnja leta in za žito in mlečnino ter za zadevne zaradi višjih cen zvišane državne dajatve bo šlo iz Slovenije vsaj 170 milijonov dinarjev več kot preteklo leto, če tudi ne upoštevamo zasluzka slovenskih mlinov in slovenskih trgovcev, ki bo znesel kakšnih dobrih 20 milijonov dinarjev. Omenjenih 170 milijonov dinarjev bo prišlo v prid južnim žitnim pokrajinam in pa državnim blagajni. Že pretekla leta, odkar je bila ustanovljena zaradi varstva pridelovalcev žita v južnih pokrajinah in v njihno korist Priv. izvozna družba, je Slovenija plačevala za žito iz južnih pokrajin države polovico višjo ceno kot jo je imelo žito na svetovnem trgu, ki je bil takrat še odprt. Že takrat je Slovenija v prid južnih pokrajin žrtvovala kakšnih 100 milijonov dinarjev na leto, ki jih ne bi bila, če ne bi jih bila prisiljena podpirati in bi žito dobivala od drugega. Ker Slovenija nima niti tistih pravnih, ki jih ima po sporazumu Hrvaška, je tudi v gospodarskih vprašanjih po zaslugi naših političnih voditeljev prepričana diktatom producentov kmetijskih in živilskih pridelkov (n. pr. glede masti) iz drugih banovin, ki zahtevajo že sedaj ponovno zvišanje maksimalnih cen za pšenico.

Za gospodarsko bilanco Slovenije pa stejejo v veliki meri tudi javne dajatve. Ker kar čez noč postav o državnih dajatvah ni mogoče izpreminjati, bi bilo potrebno vsaj davčno prakso v posameznih banovinah prikrojiti sedanemu gospodarskemu stanju posameznih pokrajin. Letos pa je pristnila tudi davčna praksa v Sloveniji nenavadno hudo ter splošno računavna, da bo Slovenija letos plačala kakšnih 50 % več pridobninskega in družbenega davka, ki sta znesla lansko leto v Sloveniji skupaj 72.800.000 din, tako da bo Slovenija letos zaradi strožje davčne prakse samo s tema dvema davkoma obremenjena za kakšnih 35 milijonov več. Neprimerno bolj kot prejšnja leta, bo pa Slovenija sedaj obremenjena tudi še z drugimi davki, posebno visoko s poslovnim davkom in užitnino, ker so se povišale cene vsega blaga in živil.

Zraven državnih davkov, ki jih plačuje Slovenija glede na število prebivalstva še enkrat več kot nekatere druge banovine, pa Slovenija plačuje še tako imenovane samoupravne dajatve v taki višini kot nobena druga banovina. Banovinske doklade so v Sloveniji trikrat višje kot v vrbaski banovini, občinske doklade pa zneso v Sloveniji tudi po 150 % in 200 % ali pa še več od državne neposredne davke. V nekaterih drugih banovinah so pa občinske doklade po 20 % in 30 %, zlasti v južnih krajih. Vzrok je ta, ker v nekaterih banovinah država iz svojih sredstev financira veliko javnih del, ki jih mora financirati v Sloveniji banovina, pa tudi občine.

Banovinski proračun za l. 1940/41 v posameznih banovinah znaša:

1.) v Sloveniji (dravski ban.)	206,6 milj.
2.) v donavski banovini	227,1 "
3.) v drinski banovini	84,4 "
4.) v vrdarski banovini	69,3 "
5.) v vrbaski banovini	39,1 "
6.) v moravski banovini	66,8 "
7.) v zetski banovini	38,7 "

Belgrad je prav za prav banovina zase ter plačuje samo občinske doklade, ki so obenem tudi banovinske.

Hrvatska, ki ima sedaj delno finančno samostojnost, pobira sedaj tudi del prejšnjih državnih dajatev zraven prejšnjih banovinskih doklad.

V donavski banovini, ki je žitnica tudi za Slovenijo in ima najbolj rodovitno zem-

ljo ter bodo v sedanjih časih po večini vse neprimerno visoke cene za žito in druge pridelke prišle ravno njih v prid, sicer zneso banovinski proračun za l. 1940/41 okoli 20 milijonov več kot v Sloveniji, donavska banovina pa ima več kot še enkrat toliko prebivalcev kot Slovenija. Za to je donavska banovina, ki ima povrh še tudi dosti industrije, katera dobi surovine doma, vsaj za 50 % manj obremenjena z banovinskimi dokladi kot pa je Slovenija. In to ne glede na v splošnem nižje občinske doklade.

V odstotkih pa zneso banovinske doklade na državne davke:

1.) v Sloveniji	90 %
2.) v drinski banovini	40 %
3.) v vrdarski banovini	50 %
4.) v vrbaski banovini	30 %
5.) v moravski banovini	50 %
6.) v zetski banovini	45 %
7.) v Belgradu (obenem je to tudi občinska doklada)	20 %

Hrvaška je imela prej v svojem banovinskem proračunu 55 % banovinskih doklad.

Kadar se je kdo pred leti skliceval na to, da slovenska industrija dobi za svoje izdelke veliko denarja iz drugih banovin in da k gospodarski bilanci Slovenije prispevajo južne banovine, ki kupujejo slovenske industrijske izdelke, smo jim že takrat lahko zabrusili nazaj, da je dohodek, kolikor ga dobi slovenska industrija iz južnih krajev, trikrat odtehtan z davki, ki jih preveč plačuje Slovenija. Jugosloveni, rojeni pri nas, ki so vladali v Sloveniji, seveda niso prišli tako daleč, da bi branili slovenske gospodarske koristi, prav tako pa tudi ne druge stranke, ko že od l. 1929. nimamo v Sloveniji slovenske politične stranke. Vse stranke brez izjeme so vsaj od l. 1929. naprej gledale le na strankine in osebne koristi.

Unitaristi so vpeljali centralne fonde, v katere se steka tudi denar iz Slovenije. Število teh centralnih fondov, glede katerih ni nikjer izkazano, kam se steka denar iz njih, je narastlo od l. 1935. do danes na okoli 140, medtem ko jih je bilo pred Stojadinovič-Koroščevo vlado le okoli 50. V Sloveniji denarja iz centralnih fondov ni.

Vemo le, da iz fonda skupnih užitnin (takoimenovanih »trošarin«), v katerega plačuje Slovenija na leto 20 milijonov dinarjev, dobi dravska banovina le 9.500.000 dinarjev, od skupnega poslovnega davka, ki ga pobere v Sloveniji 32 milijonov na leto, pa 5.581.332 dinarjev. Samo pri teh dveh postavkah je torej Slovenija prikrajšana na leto za 38.418.668 dinarjev.

Če računamo, da je sedaj Slovenija obremenjena samo zaradi višjih cen za pšenico za 170 milijonov dinarjev več na leto, zaradi višjih cen drugih pridelkov, ki jih dobiva iz drugih banovin n. pr. glede koruze samo za 50 milijonov, masti samo za 50 milijonov, sladkorja samo za 40 milijonov, olja in vina tudi samo za 40 milijonov, bo Slovenija več obremenjena samo zaradi višjih cen vsaj za 350 milijonov dinarjev na leto. Če pa računamo še večjo obremenitev z državnimi davki (pridobnina, družbeni davek, državno užitnino, poslovni davek itd.) le z 80 milijoni več kot prej, mislimo, da se ne motimo, če trdimo, da je gospodarska bilanca Slovenije poslabšana za 420 milijonov dinarjev na leto. Ker so pa navedene številke zunaj številke glede pšenice iz državnih davkov vzete samo po približni, nizki cenitvi in se cene blagu še vzdigujejo, lahko mirno rečemo, da **gospodarska bilanca Slovenije poslabšana vsaj za pol milijarde dinarjev na leto, če ne več.** Pri tem je treba ugotoviti, da Slovenija iz industrije nikakor ne bo dobila nadomestka za omenjeni pasivum, ker so se cene industrijskih izdelkov, ki jih Slo-

venija izvaža v druge, južne banovine, dvignile povprečno le za kakšnih 30 %, med tem, ko so poskočile cene poljskih in živinskih pridelkov povprečno za 100 % in so se cene slovenskih industrijskih izdelkov (n. pr. tekstilij) dvignile predvsem zaradi povišanih cen za uvožene surovine iz zamejstva in ne gre povišek teh cen v prid slovenski industriji, ampak zamejstvu. Slovenska industrija povrh že omejuje obrate in jih tudi zapira.

Da gospodarska bilanca ne pride popolnoma iz ravnotežja, je treba, ker državna uprava ni spravila v sklad in sorazmerje različnih cen, da se takoj zmanjšajo vsaj tako imenovana samoupravna bremena v Sloveniji in spravijo vsaj v sorazmerje s temi bremen v drugih banovinah, če državnih davkov ni mogoče prikrojiti slovenskim gospodarskim razmeram. Seveda pa mora Slovenija oziroma slovenska banovinska uprava imeti vsaj toliko, če ne več sredstev na razpolago kot jih ima v svojem banovinskem proračunu.

Za to mora dobiti Slovenija takoj vsaj vse tisto iz centralnih fondov, ker plačuje

vanje! Ti centralni fondi, ki so bili ustanovljeni za podpiranje južnih pokrajin iz sredstev drugih banovin, niso vezani na državni proračun in ne polagajo o njih dohodkih ne o izdatkih nobenih obračunov. Za prvo silo mora dobiti Slovenija iz njih vsaj toliko za svoj banovinski proračun, da bodo banovinske dajatve v Sloveniji lahko znižane vsaj za polovico, torej na 40 % ali 45 %. Če bi država preodkazala Sloveniji zraven sedanjih neznatnih preodkazov vsaj še 100 milijonov dinarjev na leto, bi bilo mogoče znižati banovinske doklade na omenjene odstotke. Pri tem bi pa Slovenija plačevala državnih davkov še vedno okoli 16 %, čeprav ima le okoli 8 % vsega prebivalstva v državi.

Gospodarsko bilanco Slovenije je pa treba ozdraviti pri koreninah. Kajti večji preodkazi iz centralnih fondov ne bi bili več kot zasilna obeza na globoko rano. O vsem tem naj razmišljajo tisti, ki pravijo, da so prevzeli odgovornost za Slovenijo, če so za to sposobni in zmožni kaj storiti, ko še z besedami niso branili finančne samostojnosti Slovenije, ko je bil čas za to.

—a—

Berlinska trozveza

Prav tedaj, ko so začeli strokovnjaki med opazovalci sedanje vojne vedno krepkeje pribijati, da je konec bliskovite vojne in da je gotovo, da bo vojna še zelo dolgo trajala, se je na diplomatičnem bojišču pojavila važna odločitev. Svetu je bil objavljen berlinski sporazum, s katerim so se tesneje povežale Nemčija, Italija in Japonska. Za Nemčijo je to brez dvoma velik uspeh, ki na nemško prebivalstvo v težkih dneh mora ugodno uplivati. Upoštevati je treba, da sta bili obe zaveznici med svetovno vojno v taboru nasprotnikov. Medtem ko je Anglija izgubila svoji dve zaveznici — Francijo in Poljsko — je Nemčija dve zaveznici pridobila. Obe zaveznici sta tudi po najnovejših pojmihi velesili in sorazmerno tehnično dobro pripravljene, obe imata tudi že praktično izurjenost v najmodernejši vojni. Tudi to ni brez pomena, da so vse tri zaveznice ideološko silno bližni in da imajo morebitnih spornih točk jako malo. To so dobre strani te zveze.

Ker pa ima vsaka stvar tudi svoje slabe strani, je treba tudi te upoštevati. Japonska je že v zadnji svetovni vojni kot zaveznica postavila stališče, da se v Evropi ne uveljavlja, in je sodelovala samo v Aziji. Gotovo bo tudi sedaj napravila tako, tembolj ker je še zapletena v vojno s Kitajci, ki ji dajo kar dosti opravka. Šibka stran te zveze se je pokazala takoj očitno s tem, da je bilo že v naznanilu poudarjeno, da zveza ni naperjena prav gotovo ne proti Zvezi Sovjetov in tudi ne proti

Združenim državam Severne Amerike. Pri tem se je moral vsak vprašati, proti komu pa je potem ta zveza naperjena, če naj ima kak pomen. Sovjeti so takoj v službenem glasilu potrdili, da temu zagotovu verjamejo, vendar je ves svet prepričan, da so tudi Rusi sprejeli to vest z zelo mešanimi čustvi, saj so še pred kratkim te tri zaveznice imele posebno zavezo proti boljševizmu, tako imenovan pakt proti kominterni. Združene države Severne Amerike pa so ravno tako hitro kakor Sovjeti, dale razumeti, da razumejo to zvezo kot zvezo proti sebi, in so takoj že do sedaj dosti veliko pomoč Angliji še povečale, takoj so odpovedale vse dobave Japonski in so sklenile, da bodo od Japoncev naročeno blago in že bolj ali manj pripravljeno, dobavljali sedaj ne Japoncem, ampak Angliji.

Tako imamo sedaj na eni strani berlinsko zvezo, na drugi strani pa za zdaj še brez formalne pogodbe, zvezo med Anglijo, Severno Ameriko in Kitajsko.

Berlinska zveza si prizadeva, da bi tudi formalno pritegnila še sorodnico po mišljenju in kot tako v državljanski vojni od njih dejansko podprto Španijo; ta sicer ne skopari s prijaznimi besedami, ima pa tehtne razloge, da za enkrat ne gre preko tega. Tudi Rusija, kljub vsem lepim besedam Nemčiji, vzdržuje nekako splendid isolation, blestečo osamljenost, ki ji pa postaja vedno težja in jo tudi nova zveza še otežuje.

Čigavi so milijoni?

Pri nas se mnogo piše in razpravlja o najrazličnejših vprašanjih, ki so danes nujno postavljena na dnevni red. Te razprave so večinoma opredeljene po različnih ideoloških glediščih in so poleg tega teoretijskega značaja. Le razmeroma redke obravnavajo načeta vprašanja stvarno takšna kot so. Zato najbrž ne bo odveč, če si oglemo na nekoliko drugačen način eno izmed mnogih vprašanj, ki danes zanimajo našega revnega slovenskega človeka, in ga pojasnimo, kolikor je pač to mogoče.

V nekem večjem slovenskem mestu zida znani tekstilni industrijec celo četrt visokih stavb, ki bodo veljale več desetih milijonov dinarjev. Industrijec si v ta namen potrebnih milijonov ni izposodil, temveč si jih je pridobil s svojo tekstilno indu-

strijo. V normalnih časih ta stvar najbrž ne bi vzbujala posebnega zanimanja in velika večina ljudi, ki hodijo mimo stavbišča, ne bi spraševala od kod milijoni, s katerimi se zidajo te stavbe. Danes pa je stvar druga. Stiska časa sili ljudi k razmišljanju in tako se je tudi dogodilo, da so delavci tekstilne stroke v tem mestu, ki so danes zaradi pomanjkanju surovin brez posla ali pa so samo delno zaposleni, začeli zastavljati vprašanje od kod njihovemu bivšemu ali še sedanjemu službodavcu toliki milijoni, da more v teh časih zidati celo četrt novih hiš.

Delavci so na to vprašanje kmalu našli odgovor in sicer so ugotovili, da so industrijecvi milijoni prav za prav sad njihovega dela, njihovih žuljev. Razume se, da

to dognanje ni ostalo samo med delavci, temveč da so ga razširili tudi med druge meščane. Meščani so zaradi tega k vprašanju seveda zavzeli svoje stališče ter prišli do zaključka, da delavci nimajo prav, ker si je industrijec pridobil svoje desetine milijonov na popolnoma zakonit način. Vrhu tega pravijo, da od strani delavcev ni lepo, da ravno temu industrijecu očitajo, da so njegovi milijoni sad njihovega dela, ker je prav ta industrijec poznan kot eden najbolj socialnih v Sloveniji.

Ker obe strani vztrajata pri svojih pogledih, nastane vprašanje katera ima prav. Na to vprašanje odgovor pač ni tako preprost. Če se nočemo kratko in malo pridružiti eni ali drugi strani, katerih vsaka obravnava vprašanje bolj ali manj s svojega ozkega lastnega vidika, in če hočemo na vprašanje stvarno odgovoriti, moramo takoj reči, da ne držijo v celoti trditve niti prve niti druge strani. Točen odgovor na to vprašanje more biti po našem mnenju le takšen, kakor ga bomo poskusili podati v nadaljnjih vrsticah.

Nesporno lahko ostane, da je industrijec pri naših razmerah in v redu, uveljavljenem z obstoječimi zakoni prišel do svojih milijonov popolnoma po zakoniti poti. Pravno so tedaj ti milijoni sedaj njegovi in se mu tega ne more osporavati. S tem pa nikakor ni potrebno, da priznamo, da je pravilno, da si more nekdo v razmeroma kratki dobi s pomočjo industrije, ki izdeluje blago, katerega nujno potrebuje zadnji pastir v državi, nakopičiti tako veliko premoženje. Dokler velja pravilo, da so vse dobrine produkt zemlje in dela, toliko časa pač ne moremo reči, da more nekdo s svojim osebnim delom ustvariti v teku nekaj let toliko dobrin ali z drugimi besedami kapitala. Iz tega jasno sledi, da ni osebna zasluga tega industrijca, da si je pridobil toliko milijonov, marveč mu je k temu pripomogel naš družbeni red.

Celostnost človeka in države

Nedavno je izdal glavni bojevnik za evropsko misel R. N. Coudenhove-Kalergi knjigo »Celostna država — celostni človek in jo posvetil spominu Georgea Washingtona, Giuseppea Mazzinija in Tomaža G. Masaryka. V naslednjem navajamo iz nje zgodovinsko vzporedbo Sparte in Aten, ki ponazorjuje boj dveh načel. Dogajanje se sicer v zgodovini ne ponavlja, ker manjka zmeraj popolne analogije, a kljub temu utegne ta zgodovinska primerjava zanimati vsakega, ki prav v teh dneh razmišlja o današnji stiski. Saj pretresa v velikem Evropi in ves svet podoben boj načel, kakor je pred dvema in pol tisočletjem pretresala peloponeška vojna Grčijo in spodkopavala njene moči. Se prav posebno pomembna in važna pa bo vzporedba za tiste naše ljudi, ki opazujejo načelno in dosledno neomajnost jugoslovenskega javnega mnjenja in njihovih glasil in ki so brali, kako je »Jutro« 26. p. m. uganilo, da bo treba naši mladini »veepiti duha stare Sparte, čeprav v moderni, ublaženi obliki. Da je »Jutro« za polovičarstvo, to se razume ob sebi, škoda le, da ni povedalo, kako bo spartanstvo moderniziralo in ublažilo. Najbrž tako, da bi slabotnih otrok po rojstvu ne izpostavljali na Smarni gori ali pri Sv. Joštu? Ured.

Misli celostne države in celostnega človeka si stojijo nasproti ob koreninah evropske zgodovine v obliki Sparte in Aten. Sparta kot komunistična aristokracija — Atene kot kapitalistična demokracija. Spartanski vzor je bil: celostna država. Atenski vzor je bil: celostni človek. V Sparti je živel človek zaradi države — v Atenah je živela država zaradi človeka.

Atene so ustvarile prvo kulturo individualizma, osebnosti, človeka. Kulturo lepote in duha, umetnosti in znanosti. Obseg in namen te prve evropske kulture je bil: popolni človek; celotni človek; razvita osebnost. Oblikovan po helenskem vzoru kalokagatije; hrabre lepote; popolnosti telesa, duše in duha; zveze junaških in lepote vrednot v naravno mravnost. S čaščenjem tega vzora so rodile Atene obilico edinstvenih osebnosti, ki so položile vladni kamen na stavbo zahodne kulture; umetnike in junake, pesnike in mislece; vojskovalce in državnike, guvernike in zgodovinarje, hetere in olimpijske zmagovalce. To malo mesto, ta trdnjava svobode, je darovala človeštvu več genijev kakor ves ostali antični svet skupaj: Ajshil, Sofoklej in Evripides so postali ustanovniki tragedije; Aristofanes ustanovnik komedije. Še danes živi evropska etika od Sokratovih, metafizika od Platonovih, naravoslovje in logika od Aristotelovih idej. Fidias ostane večna zvezda severnica likovne umetnosti, Partenon večna mera

Ker pa je kapital, kakor smo že omenili, produkt zemlje in dela in se torej ne množi sam od sebe, je jasno, da je nekdo moral s svojim delom vendarle te milijone ustvariti. In kdo je to bil? Brez dvoma so bili med temi tudi delavci, ki so delali v tovarnah tega industrijca. Toda bili niso samo oni, ki so pomagali ustvarjati ta kapital, kajti brez kupcev konzumentov njihovih izdelkov bi tudi njihovo delo ne prišlo do prave veljave. Tako vidimo, da imajo tudi konzumenti pri kupičenju tega kapitala svoj delež.

Iz vsega tega čisto jasno sledi, da je ta industrijec prišel do svojega velikega premoženja ne toliko po svoji osebni zaslugi kot po zaslugi našega slabega družbenega reda. Napaka tega reda je očitna. On daje nekomu na račun drugih več, kot mu dejansko pritiče. V tem primeru so bili na eni strani delavci, ki so očitno premalo prejeli za svoje delo, a na drugi so tisti, ki so morali njihov izdelek plačati po višji ceni kot je bilo to dejansko potrebno.

Takšno velikansko kopičenje kapitala v rokah posameznika omogoča okolnost, da pri nas delavstvo ni plačano po vrednosti opravljenega dela. Poleg tega pa je ravno tekstilna industrija ena izmed tistih industrij, ki so zavarovane s tako visokimi carinami, da uvoz zamejskega konkurenčnega blaga ni mogoč. Zato morajo vsi sloji prebivalstva plačevati za svoja oblačila več, kot so dejansko vredna. Le na ta način je mogoče, da se naberejo v rokah posameznika tako veliki kapitali.

Danes se nam obetajo z vseh strani reforme in spremembe dosedanjega reda, toda do sedaj še nismo imeli priložnosti videti primera, ki bi nam dokazoval, da so obetane reforme tudi resno mišljene. Če kdo hoče pri nas nekaj resno reformirati, mu je polje za reforme brez dvoma na široko odprto in vprašanje, ki smo ga načeli v tem sestavku, mu more služiti kot podlaga za lepo število reform. B.

arhitekture; Demosten največji govornik vseh časov, Perikles eden največjih državnikov, Temistokles eden največjih vojskovodcev. Tudi če niso bili vsi atenski geniji rojeni Atenci, je bila vendar svoboda tega mesta, ki jih je privlačila in oblikovala. Tako so postale Atene matica zahtodne kulture; njene umetnosti in njene znanosti, njene drame in njene filozofije. Posebno pa njenega dvojnega vzora: svobode in osebnosti.

Medtem pa ni darovala Sparta potomstvu nobenega genija, nobene tvorne misli. Tam je človek zakrnel na državi, duh na enostranskem čaščenju moči, domišljija na enostranski telesni kulturi, umetnost na izključnosti vojnega rokodelstva, kultura na asketičnem komunizmu. Spartanec ni poznal osebne svobode, osebne posesti, osebne kulture, zasebnega življenja. Bil je popolnoma včlenjen v državo. Sparta je bila vojno taborišče, moške vojščaki, otroci bodoči vojščaki, ženske tovarne človeškega materiala. V zgodnji mladosti otrgani od mater so bili dečki zaradi države trpinčeni in zlostavljani, da bi se naučili prenašati bolečine in bili kos bodočim vojnjam. Tako so jih vzgajali z golj za dobre vojščake in pokorne državljane. Sovražili so umetnost, posest in uživanje življenja; zaradi države in njene moči. Za to državo živeti in se bojevati je bila njihova največja sreča; zanj umreti njih največji namen. Ni slučaj, da je bila ta celostna država komunistična; kajti v vseh časih je bila zasebna lastnina element liberalizma, obrana osebnosti zoper državno vsemogočnost, vabilo k razkošju in kulturi. Medtem ko je bila dosegljiva celostna država samo po državnem socializmu.

Dve sto let je bila Grčija bojišče med Atenami in Sparto; med individualizmom in socializmom, med čaščenjem osebnosti in čaščenjem države, med svobodo in državno celostnostjo. Če bi bil ta dvoboj pred nami namesto za nami, tedaj bi vsi državni celostniki prerokovali, da bodo sicer Atene ustvarile večje kulturne vrednote, Sparta pa večja državniška in vojaška dejanja. Da bo s svojo junaško vojsko osvobodila Grčijo in ji zagotovila neodvisnost. Da se ji bo posebno lahko posrečilo, premagati pomehkužene Atene in jih podjarmiti. V tridesetletni odločilni vojni za hegemonijo so nazadnje podlegle Atene; pa ne zaradi večje hrabrosti Spartancev, ampak zaradi nepričakovanega napada na neza-

straženo atensko ladjevje v Dardanelah. Odločilni udarec Sparte zoper Atene; uničenje atenske vojske na Siciliji, je prišel iz glave in sveta atenskega emigranta; genialnega Alkibiada. Že po nekaj letih so si Atene opomogle od svojega poraza v peloponeški vojni in se znebile spartanske hegemonije. Dvoboj med Atenami in Sparto je ostal politično in vojaško neodločen. Če bi se ne bile vojskoval Atene za svobodo in razvoj človeka, bi bil zginit spomin na Sparto, na njen komunizem, njeno čaščenje države in njeno hrabrost brez sledu. Samo svetloba Aten, ki sveti že skozi pet in dvajset stoletij, je bila tako močna, da je padel eden njenih žarkov tudi na Sparto in rešil povest tega mesta iz teme časa.

Z A P I S K I

Angleški ali esperanto

Pod tem naslovom je izdala Zveza, ali prav za prav »Savez« jugoslovenskih esperantistov drobno knjižico, ki jo je napisal dr. Ivo Lapenna in ki polemizira proti poskusom, da bi se iz nekakšne poenostavljene angleščine, »basic english«, napravil nov mednarodni jezik, ki naj bi nadomestil umetni jezik esperanto. Nedavno je namreč izšla ob veliki reklami učna knjiga »vkladne angleščine«, s katero seveda esperantovci ne morejo biti zadovoljni, saj jim jemlje tako rekoč kar naravnost pravico do njihovega jezikovnega obstanka. Tako bomo navsezadnje dobili k vsem drugim jezikovnim bojem še esperantovski, iz katerega se bo nazadnje razvil še esperantovski »nacionalizem«.

Da je potreba po nekem splošnem občevalnem jeziku zelo živa med ljudmi, o tem pričajo zmeraj novi poskusi, napraviti umetno tak jezik. Priznati je treba, da je imel esperanto od vseh teh umetnih jezikov doslej še razmeroma največji uspeh. Toda zmeraj novi poskusi (nedavno tega »ido«, zadnja leta »basic english«) kažejo spet, da se z esperantovščino vprašanje umetnega mednarodnega jezika ni rešilo, vsaj zadovoljivo ne. Sicer bi res ne moglo priti do tega, da poročajo esperantovci na isto sapo, ko pobijajo »vkladno angleščino«, tudi o prevodu neke v esperantovščini pisane novele na — bolgarski jezik! Splošni, umetni mednarodni jezik, pa prevodi iz njega na živ, narodni jezik! Mar ne čutijo esperantovci sami, da je s tem prešla misel umetnega mednarodnega jezika v nesmisel?!

Zdi se nam, da je bila osnovna napaka pri stvarjanju esperanta ta, da se je njegova stavba zidala od zgoraj navzdol namesto narobe. Nujno je zato postala in ostala majava. Kajti jezik, ki bi hotel postati res pravi mednarodni jezik, bi moral prvič pritegniti res vse narode, da ga pomagajo ustvarjati, a moral bi pri tem tudi gledati, da bi bila njegova skladnja in njegovo besedišče kolikor mogoče prilagojena vsem različnim jezikom. To bi se pač moglo goditi samo tako, da bi se besede izbrale iz vseh jezikov in potem preskusile ob govoru in posluhu preprostih ljudi vseh narodov ali vsaj vseh večjih jezikovnih skupin. Taki preprosti ljudje, morebiti najbolje sploh otroci, ki bi ne bili po nobenem jezikovnem znanju prevzeti in prizadeti, bi bili najboljši preskusni sodniki za sleherno besedišče in skladnjo, razen za svojo materino seveda. Namesto pa da bi delali tako, so že od vsega začetka postavili esperanto na romansko-germansko podstavbo in šele potem začeli, bolj slučajno in od primera do primera kakor načrtno in sestavno, kot nekakšno koncesijo pritegovati tudi druge jezike. In tako imamo danes umeten jezik med drugim tudi iz takih besed, ki jih nekako petina človeštva (Kitajci!) sploh izgovarjati ne more.

Zato pa se nam zdi, kljub vsemu velikemu delu, ki je naloženo že doslej v ta jezik, da gre pri vsem vendar bolj za velikanski dilantantizem kakor za resnično, stvarno pripravo jezika, ki bi naj služil vsemu človeštvu.

A h koncu bi pripomnili še tole; Zveza jugoslovenskih esperantovcev je izdala svojo bojno knjižico zoper jezikovnega tekmeča tudi za Slovence v — hrvaščini. Na isto sapo, ko se vojskuje zoper »vkladno angleščino« in zoper angleščino sploh kot mednarodni občevalni jezik, pa predpostavljajo, da je v Jugoslaviji hrvaščina tudi za Nehrverte občevalni jezik!

Tako danes lahko merimo na tem večem zgodovinskem poskusu misel celostne države ob misli celostnega človeka; minljivost Sparte ob nesmrtnosti Aten. Kajti Atene ostanejo nesmrtno, ker so prve dvignile človeka za mero vseh stvari; tudi za mero države. Ker je bil namen njihove države razvoj človeka, ker so prve zastopale vero, da je svobodni človek več in da zmore več kakor nesvobodni. In ker je to vero drzno uresničila in dokazala. Danes, ko je svoboda vnovič v nevarnosti, ne moremo nikoli dovolj poudarjati teh zvez. Zakaj spet stoji Evropa pred odločitvijo, če naj gre po poti Sparte ali Aten: pot vsemogočne države — ali pot svobodnega človeka.

Poprava krivic hrvaškim upokojencem

»Hrvatski dnevnik« navaja nekaj primerov, kako se je delala zavednim hrvaškim uradnikom pod jugoslovenskimi režimi krivica, ki se jim pa sedaj glede na veljavne zakone ne popravi. Tako je bil neki uradnik 1933. leta predčasno upokojen, ko je pa sedaj po sporazumu prosil za reaktiviranje, so ga zavrnilo, češ da je že mimo let, ki jih določa zakon. Drugi uradnik, sodnik, je bil upokojen približno mesec dni prej, preden bi bil dosegel vsa leta in s tem pravico na polno pokojnino, in je s tem prikrajšan za nekaj sto dinarjev na mesec. Upokojen pa je bil, ker kot predsednik ni hotel vplivati na svoje kolege ob volitvah. Tudi on je zaprosil za reaktiviranje, a je bil iz istih razlogov, glede na besedilo zakona, zavrnjen. »Hrvatski dnevnik« meni, da bi bilo treba stvar preiskati, da se ugotovi število takih primerov in najde pot, da se krivica popravi.

Toda takih primerov, ko bi šlo za reaktiviranje uradnikov preko starostne dobe, gotovo tudi med Hrvatje ni preveč. Važno pa je to, da so Hrvatje storili vse, da se reaktivira iz političnih razlogov upokojeno mlajše uradništvo. S tem so opravili tudi s stališča državnega gospodarstva smotrno delo, kajti uvrstili so v delovni proces ljudi, ki jim je država plačevala pokojnino in s tem prihranili državi te odvečne izdatke, po drugi strani pa so popravili krivice, ki so napravile iz tisočev sposobnih in delovljivih ljudi zagrenjene brezposelne.

Medtem pa ko razmišljajo Hrvatje, kako bi poravili celo krivice, storjene uradnikom preko starostne dobe, je skoraj odveč pripominjati, da se v Sloveniji niso popravile krivice niti mlajšemu upokojenemu uradništvu, razen kolikor gre morebiti za kakšne strankarske pripadnike. In tako imamo prav pri nas posebne razmere, da so v aktivnih službah uradniki in priganjači režimov, ki so delali zoper slovenske koristi, ne morejo pa doseči reaktivacije, ki so jih isti prejšnji režimi upokojevali, ker njih slovenska zavest ni bila na prodaj.

Kaj pišejo listi

Politični verniki

O političnih vernikih, ali bolje povedano praznovernikih, beremo v »Delavski politiki« pod naslovom »Pamet ne odloča vselej« tudi tole:

»Besedo mističizem so prej uporabljali samo v verskem smislu, v zadnjih petnajstih letih smo pa videli in izkusili, da nima danes mističizem nič manjše vloge v politiki. Zaradi napredka naravoslovnih ved smo že verjeli v zmago razuma in mislili, da je temna preteklost, polna krvavih praznovernih, premagana. Resničnost nas je udarila po glavi. Ljudje so se izkazali, da niso nič manj praznoverni kakor v času rimskih Cezarjev. In še več vidimo: verniki zmot, ali obžudovalci nekega Dolfeta ali Pepeta niso samo tako imenovani neizbrani ljudje, temveč tudi priznani izobraženi ali razumniki, ki so dovršili srednje ali celo visoke šole; tudi ti izgube kritične sposobnosti, ako se naseli vanje slepa vera.

Vera v nekega političnega odrešenika, ali v neki sistem je lahko še tako neumna — neumnost ni nobena ovira za njeno razširjenost. Zmotni, mistični nazori se širijo kot bacili, ljudje se dajo radi tudi duševno okužiti, radi so »moderni«, radi posnemajo in prepustajo vse nekemu odrešeniku. Za širjenje zmotne vere, mističnega nazora torej pameti ni treba. Prvič ljudje ne mislijo radi, temveč si dajo rajši sugerirati (dušno vplivati). In ko so

Ljudje zaverovani v nekoga, je sveto in pametno vse, kar on pove ali stori, pa naj bo to neumnost, ali zločin.

Vse te vere v žive maličke so pa tudi bolj ali manj kratkotrajne. Ljudje se nenadoma spreobrnejo, kakor tisti junak v Corneillejevi drami, ki se naenkrat izreče za drugo vero, o kateri se mu še zdi ne, pa pravi: 'Vidim, verujem, spreobrnjen sem!' In kakor smo videli v našem političnem življenju, si ljudje niti ne sprašujejo vesti o toliko 'spreobrnjenih'.

Pravica odpora

Pod tem naslovom piše dr. Adolf Gasser v švicarskem dnevniku »National-Zeitung« o stiski misli svobode na Zahodu, ki ni morebiti nova tvorba, ampak že stara evropska življenjska vrednota, pa pravi:

Kakor kaže vsako stvarno opazovanje, je treba vrednotiti misel svobode naravnost kot najvažnejšo kulturo ustvarjajočo silo zahodne zgodovine. Tako kakor je meščanska svoboda starih Grkov in Rimljanov delala pot velikim uspehom antične kulture, tako je zrasla iz tal srednjeveške meščanske svobode novodobna zahodna kultura. Naj se že o kulturnih pridobitvah najnovejše preteklosti, liberalnega 19. stoletja, misli v posameznem kakor hoče; na vsak način je ta doba tvarne življenjske navade in zahtev nezaslišano zboljšala in stopnjevala, in sicer v meri in tempu, ki se zdi v primeri s prejšnjimi razmerami kakor čudež. Temu nasproti je edino razdobje brezmejnega sovrastva do svobode, ki jo je doslej doživel zahod: pozna rimska cesarska doba (od 3. do 6. stoletja) postala grob antične kulture in vrgla Zahod za stoletja v stanje vojaškega nasilja, socialnega ubožanja in kulturnega barbarstva.

Vsi narodi, ki so postali nosilci zahodnega kulturnega razvoja, so imeli v svoji prvi dobi svobodno-zadružni državni red. Grki, Italiki, Kelti, Germani, zahodni Slovani in tako naprej so bili prvotno razdeljeni v številne male rodove, in sicer so bile te rodovne države povsod, tudi če so bile pod kraljem, organizirane kot svobodne, vojvokne ljudske občine. Pri teh ljudskih občinah so imeli vsi svobodni možje pravico udeležbe, kakor je to še danes v naših švicarskih podeželskih kantonih. Ob takih razmerah je prišlo po sebi, da je imel že takrat vsak ljudski drug dejansko določene svobodske pravice, tako tudi pravico svobodne besede. V svobodnih ljudskih občinah praeuropejske dobe je bila že kakor vnaprej oblikovana neka zvrst liberalnega občestvenega mnenja. Svoj prvi izraz pa je imela misel svobode v evropski pradobi v pravici odpora, ki je šla vsakemu vojvoknemu ljudskemu drugu. Ta pravica odpora se je smela n. pr. izvajati tudi zoper kralja, če se je zdelo, da krši rodovni pravni red. Važno je, da so imeli vsi ljudski drugi priznavo obstoječega reda za samobobno dolžnost; zato je bila pravica odpora sila, ki ni razbijala, ampak družila. Ob vsakem času so slonele osebne svobodske zmeraj samo takrat na zdravih tleh, če so pogonale korenine v konservativnem občestvenem mnenju.

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Po odhodu Francozov iz Radgone smo mislili, da je nastopilo premirje. Sosedni bojovníki so se pa za premirje malo brigali. Kadar se jim je zdelo ali zljubilo, so pokali na naše straže, ki so se pa, kolikor je bilo mogoče, izogibale spopadov.

Kakšen sklep med Slovenijo in Avstrijo so Francozi na konferenci v Mariboru omogočili, nisem nikdar prav izvedel. Sodeč po ukazih, ki jih je pozneje izdal general Maister, smo morali izpustiti vse vojne ujetnike in talce brez vsakega pogajanja, prav tako so to storili na Dunaju z našimi ujetniki — slovenske čete so pa imele še naprej zasedeno Radgono z vsem političnim okrajem, seveda tudi železnico Špilje-Radgona, kjer so naši vrli železničarji, ki se jih spomnim še drugod, spet obnovili redni osebni, poštni in tovorni promet. Nastopilo je po vsem tem nekako premirje, ki mu naj sledi mir šele ko bodo določene meje.

Podpisano radgonsko premirje, ki nam je po posredovanju Francozov sicer brez besed, pač pa dejansko, ker nas je pustilo v Radgoni, obljubovalo skoraj vse, Dunaju pa ničesar, — kdo bo namreč po določljivih nove državne meje med Jugoslavijo in Avstrijo lastnik Radgone in njene železnice —, je Slovenijo in Jugoslavijo spravilo v zmotno brezdelje in kratkovidnost, češ da nam je Radgona zagotovljena. Zato se pri nas vse odločujoče osebe — s častno izjemo Maistrovega vojaštva, — sploh niso več brigale za Radgono, tako da smo prišli na mirovno konferenco glede Radgone slabo podkovani in slabo pripravljeni. Bolj natančni in daljnovidni Avstrijci so se pa iz tega premirja precej naučili. Prav dobro so si zavihali rokave s svojimi najzmožnejšimi glavami kakor je bil n. z. dr. Kamnikar, začeli

„Slovenija“ mora priti v vsako zavedno slovensko družino!

GOSPODARSTVO

Notranje izvozne prepovedi in Slovenija

Te dni beremo lahko v vseh listih, kako posamezne banovine prepovedujejo izvoz določenih pridelkov, ponajveč moke, ne morebiti v zamejstvo, ampak v — druge banovine! Če se ne motimo, je s takimi prepovedmi začela drinska banovina. In tako se bo zgodilo, da bomo videli v notranjosti naše države celo vrsto samostojnih gospodarskih enot, v marsikaterem pogledu bolj zaprtih vase, kakor so bile včasih vse in je še danes večina suverernih držav na svetu — vsaj tistih, ki se ne vojskujejo. Imeli bomo prav za prav kmalu same take gospodarske neodvisne enote z eno samo izjemo: Slovenijo. Kajti Sloveniji, od vodičev za edinstvo zagovorjeni, seveda ne pride kaj takega na misel. In tako se godi, da kupujejo celo tiste redke pridelke, ki jih imamo nekaj malega čez našo potrebo, kakor na primer krompir, pri nas neovirano južne banovine za nizko, uradno določeno ceno, medtem ko moramo mi kupovati živila, ki nam jih primanjkuje, za razmeroma mnogo višjo ceno — dokler jih bomo spričo takih prepovedi sploh mogli kupovati.

Tako smo spet kedaj žrtev tistega nacionalnega centralizma, ki so ga uvedli naši jugosloveni z dr. Zerjavom na čelu z neresčno vidovdanskim ustavo, s tisto ustavo, katere centralizem je danes v Sloveniji še prav tako živ, kakor je bil prvi dan njene veljave, čeprav po obliki že davno več ne velja. A njen unitaristični nacionalni duh

je, ki še zmeraj duši naše gospodarstvo, morebiti celo danes bolj kakor kedaj prej.

Večkrat smo že v našem listu navedli besede, ki jih je govoril v skupščini za gospodarski centralizem agromerkurski dr. Zerjav. Celu Indijo Komandijo bi morali imeti pri nas po njegovih besedah in »dokazih«. Zastonj so svarili takrat preudarni ljudje, poznavalci čaršije in njenih »vzrokov«. Zastonj so razlagali, da se pri gospodarstvu po navadi povsod na svetu bratovstvo neha. Z otročjo lahkovernostjo so ravno jugosloveni iz Slovenije posadili gospodarski centralizem na konja. In ta je razumel svoje delo. S cenenimi pridelki je najprej uničil slovensko kmečko gospodarstvo. Ko je s tem opravil, se je sprivil še nad industrijo. Uvedel je pri nas visoke davkatve, oprostil pa zato Belgrad sploh vseh banovinskih davščin, industriji na jugu je dajal še povrh prednosti pri prevozu, pri dodeljevanju deviz, pri javnih delih, pri državnih nabavah, kratko in malo prav vsepovsod. In tako se je naša industrija začela, skoraj morala začeti seliti na jug. Tista industrija, glede katere nam je nacionalni diletant razlagal, da bo delala pri nas za jug.

Za vsakega, ki je ta razvoj opazoval, niso prišle prepovedi južnih banovin glede izvoza prav nič nepričakovano. Zanje centralizem tako od vsega začetka ni bil nič drugega, kakor spretno v lastni prid zasukan separatizem. Zmeraj je to veljalo:

lo se mi je, da bi jetniki, inteligentnejši kot on, njegovo uslužnost in slabost lahko izkoristili ter ga uporabili za prenaševalca poročil radgonskim meščanom, kar bi prišlo tudi v roke nasprotnih borec in njih-nega poveljstva ter obratno, kar bi naši na življenje in smrt se boreči posadki lahko hudo škodovalo.

Poklical sem profosa v njegovo sobo ter mu s pištolo v roki prepovedal vsak neuraden stik z ujetniki. Povdaril sem mu, da bi bilo vsako prenašanje poročil iz zaporov in obratno špijanža in izdajstvo, ker bi meščani vsako poročilo spravili nasprotnim četam v roke. Moža, ki mi je hkrati iz oči bral, da sem pripravljen na vse, je moja prepoved globoko zadela. Odkrito mi je povedal, da so ga nekateri res že prosili za podobne usluge, ki jim pa doslej še ni ustregel. Sveto mi je obljubil, ko je spoznal pravilnost moje prepovedi, da se bo po njih ravnal. Stisnil sem mu nato desnico prepričan, da govori to kar misli, rekoč, da če zmagamo ali pa podležimo Slovinci, da bo v naši skupni domovini vedno lahko ostal, če stori svojo dolžnost. Če pa zmagajo nasprotniki, pa ti, tudi če jim za malo napitnino stori veliko korist in nam veliko škodo, najbrž ne bodo nikdar skrbeli zanj. Izkoristili bi le njegovo naivnost v svoj prid.

Šel sem nato s profesorom še k poveljniku straže, kjer sem odredil, kako naj preskrbujejo jetnike s hrano. Za vsakega jetnika je bila v naši vojaški kuhinji določena porcija jedi kakor za naše vojake. Jetnikom, radgonskim domačinom, so pa njihni svojci lahko prinesli jed od doma. Kdor je imel denar pri profosu, je zanj lahko tudi hrano kupil. Vse kar je šlo v zapore, to je hrano, ter prazno posodo, je moral pregledati straža skupaj s profesorom. Tako je bilo onemogočeno, da bi pošiljali ali dobivali poročila v mesto ali iz mesta. Preskrbljeno je pa bilo s tem tudi, da jetniki niso trpeli gladi in žeje. Že takoj prvi dan se je ta hišni red v zaporih tako obnesel, da se pri povpraševanju ni nihče oglasil, da bi ne bil nasičen ali da bi mu kaj manjkalo. Vseskozi je bilo rav-

centralizem za Slovence in Hrvate, separatizem za Belgrad. Niti enkrat vseh 20 let se ni pregrešila čaršija zoper to načelo.

Sicer pa, kdor je imel oči, da je gledal, in ušesa, da je poslušal, je moral to opaziti že takoj prva leta našega u-e-dinjenja. Takrat je nekaj časa naša obrt, posebno mizarska, z uspehom tekmovala na belgrajškem trgu. Pa je belgrajska občina preprosto uvedla velikanske užitnine na obrtne izdelke, ki so za slovensko obrt njen trg močneje zaprli kakor marsikatera meddržavna carinska meja.

A jugoslovenom se je to hudo naravno zdelo. Saj je šlo samo za slovensko obrt, in njihna od čaršije polnjena korita niso imela od takih notranjih carin škode.

In tako se je danes samo ponovila igra, ki se je začela že pred dvajsetimi leti. Unitarizem, to je stvar danes samo še Slovenice, ko so se mu Hrvati znali umakniti.

A mi, mi imamo vodiče. Ti bodo že poskrbeli, da se bodo tudi javna dela iz prihodnjega notranjega posojila vršila po jugoslovenskem unitarističnem ključu: Slovenci naj dajo za posojilo denar in denar naj dajo tudi za to, da se bo posojilo vračalo in obrestovalo. Kako se bodo pa javna dela razdelila, to pa vemo ob zgledu cestnih in drugih del: 30 % denarja, 5 % del.

»Vsak narod ima svoj posebni pojem o dobrem in zlem in svoje posebno zlo in dobro. Kadar dobiva mnogo narodov skupne pojme o dobrem in zlem, izumirajo narodi, in razlika med zlim in dobrim blede in izginja. Razum ni bil nikoli dovolj močan, da bi mogel določiti zlo in dobro ali tudi le oddeliti zlo od dobrega, približno vsaj; narobe, vselej je sramotno in hlavrno mešal eno z drugim; in odgovori, ki jih je dajala znanost, so bili grobi kakor pest. Zlasti se je v tem odlikovala poluznanost, najstrašnejši bič človeštva, hujski od kuge, lakote in vojne, neznan ljudem do našega stoletja. Poluznanost je trinog, kakršnih ni videl svet do naših dni; trinog, ki ima svoje sužnje in svečnike, trinog, ki se mu je poklonilo vse z ljubeznijo in babjeverjem, in pred katerim se tresse celo znanost sama ter mu sramotno pritrjuje.« (Dostojevski: »Beski« I. poglavje.)

nanje z ujetniki lepo in plemenito. Mislim, da bi nasprotniki, če bi bili vedeli, kako smo ravnali z njihovimi bojevniki, ki so prišli v naše ujetništvo, bi Slovenci, ki so njim kot ujetniki padli v roke, ne bili delali tako, kakor so nam slednji pripovedovali.

Slovenca, ki so ju nasprotniki ujeli, sta svoje ujetništvo opisala takole:

»Od velike premoči premagana, sva padla sovražniku v roke. Najprej so nama pobrali orožje in plašče, ter izpraznili žepce. Ko sva prosila, naj nama puste denarnice, ogledali, glavnika itd., kar je najina zasebna last, sva jih dobila s puškinim kopitom po hrbtih. Prepeljana v ozadje bojišča, naju je zasliševal neki častnik, ki naju je med drugim klofotal rekoč, da bo naju »svinjaska psa« (Schweinehunde, priljubljena psovka nekaterih aktivnih častnikov v bivši avstro-ogrski armadi) dal postreljati, ker nisva nikakšna vojaka, temveč čisto navadna lopova in komita. Nazadnje naju je pustil ter odredil, da so naju odvedli v ozadje. Bila sva potem izročena orožnikom, ki so naju zasliševali nekaj ur ter naju nato z neko vojaško eskorto odpravili peš proti Gradcu. Na neki postaji so naju izročili drugim vojakom, ki so naju tudi še nekoliko premikastili — zakaj to najbrž sami niso vedeli — nama nazadnje zvezali vsakemu po eno roko skupaj ter naju spravili v vlak, ki je odpeljal v nama neznan smer. Pozneje sva ugotovila, da gremo proti Dunaju, kjer so naju po dolgi mučni vožnji popolnoma sestradana izvagonirali. Na Dunaju so naju zaprli skupaj z ostalimi Slovinci, ki so jih ujeli med Radgono in Špiljem in šele tretji dan, ko smo se vsi že od lakote zvi-jali, so nam dali nekaj malega jesti. Soujeti tovariši so nama svojo trnjevo pot na Dunaj slikali še v bolj neugodni luči. Preden so nas vse skupaj izpustili, smo bili deležni še nekaj krepkih bre v naša suha rebra in šele doma v Sloveniji, ko so nas vrgli čez mejo, smo se naužili svežega štajerskega zraka, ki se mu pravi svoboda, in slovenskih žemelj.

(Se nadaljuje.)

KULTURNI PREGLED

Severin Šali: „Slap tišine“

Pesem Severina Šalija je vzbudila pozornost že takoj na začetku njegove pesniške poti v prvem letniku »Dejanja« zaradi tihe ubranosti pesniškega doživljanja in gladke pesniške oblike. Ko je kasneje postal glavni pesnik »Doma in sveta« in objavil v njem skoraj vse svoje pesmi, je postajal vsebinsko globlji, pa tudi oblikovno je napredoval, a omenjeni osnovni značilni črti svoje poezije se vseskozi ni iznevil, tako da smemo trditi, da je veren odsev njegove narave. To zdaj potrjuje tudi naslov njegove zbirke, ki je bila napovedana že pred letom dni pod naslovom »Drevo v samotni«, kar naj bi označevalo njegovo samotno pesniško rast, in je šele tik pred izidom dobila svoje sedanje ime »Slap tišine«. Leto, ki je poteklo med prvo napovedjo zbirke in njenim izidom, pa ni pustilo dobrih sledov samo v naslovu, ki mnogo bolj in lepše kakor prvotni izraža osnovni ton Šalijeve poezije, ampak pred vsem v vsebini te drobne knjižice. Dosedanja Šalijeva pesniška žetev namreč ni ravno velika in so malo da ne vse pesmi že prej prestale svoje preizkušnje v revijah, največini v »Domu in svetu«. Le malo je takih, ki pri odpiranju za zbirko niso našle milosti in so ostale v revijah kot priče prve mladosti, prav tako majhno, kolikor moremo po spominu presoditi, pa je število tistih, ki so v zbirki prvič natisnjene. Kljub temu zbirka za bralca ni le obujanje spominov, ampak v marsičem novost, v kolikor je namreč tu prvič dana prilika videti bolj ali manj ves pesnikov obraz, ne le majhnih drobec. To je za pesnika tudi neprimerno stroža preizkušnja kakor objavljavanje v reviji, pa naj bo še tako pogosto in redno. Pred letom bi bila Šalijeva zbirka mnogo bolj neizrazita in nedonošena. Zdaj ji tega ni mogoče kar tako očitati, kajti Šali je vendarle pesnik nekoliko drugačnega kova, kakor tisti mladi slovenski »pesniki«, ki se v zadnjih letih kar prehitavo s prezgodaj rojenimi zbirkami, v katere sega le tu in tam kakšna senca poezije. Vendar ne smemo zamolčati, da je tudi Šalijeva zbirka poleg dobrih lastnosti, ki so od vsega početka opazljive, precej določno razkrila tudi nekatere slabe strani njegove lirike, ki smo jih doslej samo nejasno čutili. Ko bi bil še nekoliko počakal, bi bil lahko strožji sam s seboj, zdi se pa da bi se to poznalo v prvi vrsti v oblikovni strani, kajti svoje narave ne bi mogel izpremeniti.

Svojo zbirko je Šali razdelil po motiviki v tri dele. Pod skupni naslov »Zastrta luč« je uvrstil svoje rahle, pritrjene, zadržane ljubezenske pesmi; sredino zbirke zavzemajo »Zalostinke«, melanholična, čustvena lirika z odsevi morečih stisk naših dni in toplimi spomini na mrtvo mater. Zadnja iz tega oddelka »Večna pesem« že nekako napoveduje zadnji del »Večne minljivosti«, katerega pesmi izražajo potešenje, ki ga najde pesnik v svojem Bogu, v onostranstvu, od koder mu je tudi v sodobni časovni stiski dano videti večno soglasje minljivih stvari. Tiha melanholična se iz sredine, iz »Zalostinke« razliva tudi čez oba ostala cikla. Šali je intimen lirik, nenavadno mehak, skoro žensko nežen. Nekdo je to precej dobro povedal, ko je dejal, da bi bila Vida Tauferjeva in Severin Šali po svoji pesniški fiziognomiji lahko brat in sestra; tako zelo sorodna si je namreč njuna poezija po pesniškem občutju, ki iz samega čustva teži že v refleksijo, po rahli melanholični barvanosti, po zadržanemu čustvu odgovarjajoči fini pesniški dikciji. Po zunanjih formalnih uglejenosti je Šali celo pred Tauferjevo, ki naj bi tvorila njegov ženski protipol v sodobni slovenski liriki. Izbrušena oblika, presenetljivo melodičen verz z enakomerno tekočim ritmom so vrline, ki vseskozi odlikujejo Šalijevo pesem. Le tu in tam naletiš na samo zapisano namesto zvočno rimo. Ta paznja na zunanjo obliko je tako velika, da mu večkrat po sili, zaradi rime ali zaradi verza vrine nerodno besedo, ki skali podoba ali občutje, vendar taki primeri niso pre pogosti. Za spoznanje bolj občutna slaba stran njegovih pesmi je neka monotonost, včasih hujša, včasih manjša, a vselej izvirojoča iz njegove premirne narave. Šalijeva pesem ni zapeta v iskanem slogu, ni lahkotna in igrava, pa tudi ne težka in mračna, ampak je lepa na nek svojevrstno preprost način. To je vsekakor precejšnija, iz naravne nadarjenosti izvirojoča vrednota, zaradi katere njegova poezija lahko požene kore-

nine v narodu zelo na široko in zaradi katere ne bo mogel Šalija prezreti, kdor bo hotel kadarkoli imeti pravilno in popolno sliko o slovenski liriki naših let. V tej preprosti, poenostavljene novi stvarnosti, s katero se je izmaknil samim literarnim razvajencem in se približal ljudstvu, pa je mlademu pesniku nastavljen zanka; od tod je en sam korak v ceneno popularnost sladkodobnega zvončkanja z besedami. V zbirki ta nevarna sosesčina ni pustila vidnih sledov, za bodočo pesnikovo rast pa bo zelo koristno, če niti ta hoja po robu ne bo kalila njegovih umetniških prizadevanj. Šaliju namreč nikakor nočemo odrehati pristnosti pesniškega doživljanja, pa naj bo še tako zastrto in z nekim mirom prekrito. Nečesa pa v njegovih pesmih ne boš nikdar občutil, tiste elementarne sile, ki bi te vsega razviharila, do kraja prevzela in ki je zanesljivo znamenje velikih pesnikov. Kakor namreč Sardenko ni Župančič in Meško ne Cankar, tako tudi Šaliju manjka tisto poslednje in največje, ker bi izsililo več kakor samo suho priznanje. Videti je, kakor bi mu njegova izredno zgodaj umirjena narava ne pustila, da bi postal odkrivalec novih horizontov v sodobni slovenski liriki. Šalijeva pesniška duša je prenežna, prerahla, nekam umikajoča se, skoro preplaha za resničen dionizičen nemir. Njegova pot pelje prej v drugo smer. Toda tudi tu je mogoče govoriti komaj kaj več kakor samo na splošno o usmeritvi. Šele kadar bi iz simpatičnega naravnega daru za preprosto lep jezik in slog, iz nenavadnega smisla za izbrušeno obliko ter iz intimne lepote njegovih pesniških občutij udarjala tudi elementarno močna pesniška osebnost, šele tedaj bi njegova pesem zasijala v skladni apolinični lepoti in mogli bi videti v njem bodočega moža v sredini. »Slap tišine« ne nudi tako velikih obetov, zato bo glavnega nosilca razvoja treba bržkone iskati kje drugje. Kljub temu pa je Šalijeva lirika, ki jo je mogoče spoznati iz njegove prve zbirke, svojevrstna vrednota, ki smo ji poskušali določiti pravo ceno.

NAŠE REVIE

„Ljubljanski zvon“ št. 7-8

Pri »Ljubljanskem zvonu« je prišlo že nekako v navado, da izhaja v dvojnih zvezkih na koncu vsakega drugega meseca. To sicer res daje tudi vsakokratnemu tekočemu letniku naše najstarejše revije videz nekakšne katriarhalne počasnosti, po drugi strani pa prav to omogoča, da so obsežni zveski lahko vsebinsko bolj pisani in bogati. Zato tudi nismo preveč pozni, če šele zdaj opozarjamo na nekatere najbolj tehtne prispevke iz dvojne številke za julij in avgust.

Predvsem moramo omeniti Juša Kozaka »Blodnje za Lepoto«. Ta močno napisana analiza lastnega duhovnega razvoja, združujoča v sebi slogovne prvine pripovedne proze in esejističnega izražanja, nadaljuje vrsto značilnih Kozakovih del, ki se začenejo s knjigo »Celica« in tvorijo tudi jedro njegovega cikla »Maske«. Avtor te izpovedne proze je preveč izrazita osebnost, da bi mogla biti to samo kakšna avtobiografska ali memoarska literatura, kakor smo jo bili dosedaj navajeni. — Antona Ingoliča »Likoč«, odlomek iz neobjavljenega romana, je presenetljivo močna in prepričevalna realistična podoba tistega zla, ki hromi našem malemu človeku v Halozah in Slovenskih goricah hrbtnico. — Med poezijo tega zvezka prevladuje kajkavska, v slogu narodne pesmi iz Gorskega kotara zapeta lirika Ivana Gorana Kovačiča, ki jo je bral na hrvaškem recitacijskem večeru v Ljubljani v začetku letošnjega leta. Ni to morda tako čista lirika, kakor jo je v kajkavščini pisal Domjančič, a je gladko tekoča in lahkotna, da jo je prijetno brati, zlasti ker ne Miran Jare s svojimi hladnimi »Tercinami o življenju in umetnosti«, ne Igo Gruđen s svojo k slogu njegovega nekdanjega »Narcisa« se povračajajoč pesmico »V objemu« ne moreta res prav nikogar ogreti in prepričati. Bratko Kreft objavlja »En večer per baroni Zoisi«, odlomek iz »Kranjskih komedijantov«, duhovite v Linhartovem jeziku napisane okvirne igre k »Županovi Micki«. —

B. Borko daje s svojimi prevodi esejev F. X. Šalde izvrstne primere čistega umetniškega eseja, ki ga Slovenci v tako popolni obliki skoraj da nimamo. Za to številko je prevedel blesteče pisan »Dvogovor o umetnosti in naravi«. — Andrej Budal končuje v prejšnjem zvezku začetno študijo »O Francetu Bevku« ob njegovi petdesetletnici. Poleg teh je objavljenih še nekaj izvirnih in prevedenih sestavkov, v rubriki »Med knjigami in dogodki« so ocenjene novosti z našega knjižnega trga, na koncu pa je dodanih še nekaj zapiskov.

„Dejanje“ št. 7

Septemrska številka »Dejanja« je kljub tesnemu obsegu, ki ga imajo posamezne številke te revije, precej bogata in uravnotežena. V uvodnem sestavku »Zgodovinska kultura« poudarja Bogo Grafenauer potrebo celotnega gledanja na zgodovinski razvoj; zgodovina mora obsežati vse življenje v vseh njegovih ravninah, politični, gospodarski, socialni in kulturni, kajti le tako je mogoče razumeti posamezno izmed njih. Na tej široki osnovi in z izogibanjem apriornega racionalističnega gledanja, ki nasilno vnaša svoja lastna izkonstruirana merila v objektivni zgodovinski razvoj, je mogoče priti do stvarnega zgodovinskega mišljenja, ki je prav nam Slovincem, ki tonemo v racionalističnih konstrukcijah, resnično nad vse potrebno. Stanko Cajnkar skuša podati v napol leposlovni obliki razgovora treh ljudi odgovor na vprašanje »Kaj se dogaja z nami?« v teh težkih dneh usodnih družbenih prevrednotenj. Le za spoznanje bolj leposlovnega značaja je Lina Legiše ciklus razpoloženskih podob iz Pariza pred francoskim porazom pod skupnim naslovom »V zaledju«. Poezijo zastopata poleg starejšega Antona Vodnika, ki je s pesmijo »Pomlad v grobu« ostal zvest svojemu slogu nekakšne ekspresionistične stvarnosti, dva mlada pesnika, novinec Ivan Hribovšek z dokaj dobrim sonetom »Ura«, ki posnema Prešernovo dakejo, in stalni sodelavec »Dejanja« Jože Brejs s tremi pesmimi »Srečanje«, »Dno« in »Gibanje«, ki s pristnostjo pesniškega doživljanja in iz tega izvirojoče skoraj izbrušene pesniške oblike odkrivajo polnokrvnega lirika, ki je že prešel začetniški stadij. — V drugem delu številke sledijo stvarnim in pravičnim ocenam nekaterih novih slovenskih knjig samo še »Zapiski«, ki so to pot obširnejši kot navadno. Objavljen je namreč odgovor treh sodelavcev »Dejanja« »Reviji Katoliške Akcije«, ki je s svojimi okoskrbnimi razumarskimi merili našla v njihovih sestavkih v »Dejanju« in v zborniku »Bohinjski teden« polno krivih naukov in bi jim najraje kar naravnost odrekla katolištvo, ker pa tega ne more, se zadovoljuje s kalmim sumničanjem. Med tem ko je odgovor dr. Stanka Gogale nekoliko bledikast in ko tudi Francé Vodnik, kljub svojemu polemičnemu temperamentu ni znal uporabiti vseh sredstev za učinkovit odgovor svojemu kanoniškemu »kritiku«, je pa Edvard Kocbek s svojim odgovorom, naslovljenim z vprašanjem »Adam, kje si?«, dal blesteč zgled pogumne, odkrite polemike, precizno zgrajene in napisane v izredno finem slogu, ki ima eno samo nebstveno slabo stran, da zaradi svoje fine teže ne bo vsem bralcem enako dostopna. Od vseh treh je Edvard Kocbek edini nedvoumno izpovedal progresivni smisel svoje polemike, ko je napisal, da se bori proti takemu iz nezaupa-

nja do življenja in iz bojazni pred resničnostjo izvirojočem racionalizmu »prav posebej zato, ker je bistveno povezan s starim svetom, ker se skriva v njem, okrepljajoč reakcionarne sile povsod tam, kjer je potrebno najprej osvoboditi človeka in njegovo osebo.«

Jezikovni kotiček

V slovenskem prevodu nemškega prevoda flamskega romana Feliksa Timmermansa »Pieter Bruegel« (1934, prevedel Ferdo Kozak, založ. Jugoslav. knjigarna) je nekaj jezikovnih napak, ki nam kažejo, da nekateri prevajalci mislijo, da zanje Breznikova slovnica ne velja.

V § 232. četrtega natiska omenjene slovnice bereš: »Napačne so oblike: skubiti... oskubljen (pravilno: skubiti... oskuben!)« — Dr. Kozak pa piše (na str. 237.): »oskubljen piščanec«. — § 242. uči: »Tvornosedanji deležnik na -e imajo... molčé, smeje se, stoji, spe«. — K. pa piše (83, 93), »ječaje joka« in »je ječaje zamrla« (ječim, ječati spada v isti razred iste vrste kakor molčim, stojim).

§ 289. uči v 7. odstavku, da se tvorijo svojilni pridevniki iz osebnih ženskih imen s pripomo -in (ženin, sestrin...), K. pa piše na str. 151.: »pri Prozerpini nosnici« in »zaradi Prozerpine nosnice« (kakor da bi se imenovala boginja Prozerpa!) — § 231. uči: »Tvesti, tvežem (napačno: tveziti, tvezim!)« — K. pa piše (256): »Natvezil sem jim.«

§ 271. uči: »Napačno je: k sreči je bilo (prav: na srečo)«. — K. pa piše: (241): »ki je bila k sreči napol gluha«. — § 182. uči (v odstavku 6), da se sklanja: Orestes, Oresta; Laertes, Laerta; Sokrates, Sokrata... — K. pa piše (234): »Herkulesovo (sobo)«.

»Iz mesta Aalst« (171) je tako napačno kakor »ob reki Sava«, »pod goro Mangart« ali »iz mesta Kamnik«. Na str. 234. piše K.: »bogastvo podob, blagov, preprog« — to je barbarsko! Gospod doktor naj prepusti množino »blagovi« krojačem in trgovcem, ki delajo reklamo za svoje »blagove« ali štofe«. Kadar se nam zdi, da edina »blago« ne zadostuje, bomo pač pisali »vrste blaga«. — Namesto »izozad« (94, 99) pišejo vsi »od zadaj«.

Str. 246.: »na odru, ki je bil zgrajen na praznih sodčkih piva?« Sodček piva je poln; sodček od piva je že izpraznjen; sodček za pivo je še prazen (pri sodarju). Enako: kozarec vina, k. od vina in vinski k. ali k. za vino.

258: »on pa je vodil žival na uzdi« — prav: za uzdo.

273: »O župnišču ni ostalo niti sledu« — prav: po župnišču.

280: »Seveda si jo že sit« — pravilno: je (česa si sit?)

195: »ker ga je Marija o vseмогоčem vpraševala« — prav: o vsem mogočem.

Str. 61: »Slišal je, kakor je pljusknila voda« — prav: kako.

49: »Dala se je pretepati kako pes« — prav: kakor. (Ta dva primera menda gresta na stavčev rovaš.)

237: »Videl sem, kako so sežgali J. Čudnika« — prav: sežigali. Ni dvoma, da je tu samo nedovršnik na mestu.

254: »na Tintorettovo« »Svatbo v Kani«, ki je rad upodabljal ljudi« — bolje: na »Sv. v K.« Jakopa Tintoretta, ki...«

—ABC—

O nalogah slovenske mladine

je napisal dr. Bratko Kreft v »Slovenski mladini« št. 6 med drugim sledeče:

»Ni mogoče naštetati vseh dolžnosti in nalog, ki bi jih morala izvršiti sodobna slovenska mladina, vsaj tista, ki je sprejela in ima voljo in moč energično poseči v življenjsko borbo, ko bo prišel pravi trenutek in ko bo iz šol vstopila neposredno v življenje, toda zdi se mi, da je ena izmed najvažnejših nalog ta, da vrne javnemu življenju vsaj nekaj poštenosti, ki je tako nedostajala. V času, ko so brezvestneži in slabiči spet razglasili ovadništvo za vrlino, je treba čim več značajnosti in poštenja, da se ta bacil, ki so ga vrgli med nas vse, ne spremeni v epidemijo. Na vseh koncih in krajih vstajajo krivi preroki, ki kriče in tulijo na vse načine, da bi prepili človekovo vest in jo zadušili. Z manonsko vabljalnostjo dražijo in zapeljujejo zlasti mlade ljudi, da bi se pregrešili zoper

najpreprostejša načela tovarištva in družbene etike. Mlade ljudi navajati k ovadništvu je eden izmed največjih zločinov na mladini in narodu. Med mladino, ki se hoče boriti za neke višje ideale, je mogoče le eno samo načelo: meriti se med seboj po čistosti dela in prepričanja, boriti se iz oči v oči z odprtimi vezirji, nikakor pa ne iz zasede in zahrbtno, z lažmi, ovadništvom itd. Le resnica more in mora biti izhodišče pravega dela, kakor more in mora biti le poštenje osnovno načelo vseh dejanj, naj si sicer idejno še tako nasprotujejo. V sodobnem razkrajanju vseh etičnih vrednot je to še prav posebej potrebno uveljavljati pri vsakem posamezniku, najbolj pa pri tisti mladini, ki stremi po napredku in novih poteh.«

Urejuje in izdaja: Vitko K. Musek, Ljubljana.

ljudje zaverovani v nekoga, je sveto in pametno vse, kar on pove ali stori, pa naj bo to neumnost, ali zločin.

Vse te vere v žive maličke so pa tudi bolj spreobrnejo, kakor tisti junak v Corneillejevi spreobrnejo, kakor oni junak v Corneillejevi dramah, ki se naenkrat izreče za drugo vero, o kateri se mu še zdi ne, pa pravi: "Vidim, ve-rujem, spreobrnjen sem!" In kakor smo videli v našem političnem življenju, si ljudje niti ne sprašujejo vesti o toliko spreobrnjenih!

Pravica odpora

Pod tem naslovom piše dr. Adolf Gasser v švicarskem dnevniku »National-Zeitung« o stiski misli svobode na Zahodu, ki ni morebiti nova tvorba, ampak že stara evropska življenjska vrednota, pa pravi:

Kakor kaže vsako stvarno opazovanje, je treba vrednotiti misel svobode naravnost kot najvažnejšo kulturo ustvarjajočo silo zahodne zgodovine. Tako kakor je meščanska svoboda starih Grkov in Rimljanov delala pot velikim uspehom antične kulture, tako je zrasla iz tal srednjeveške meščanske svobode novodobna zahodna kultura. Naj se že o kulturnih pridobitvah najnovejše preteklosti, liberalnega 19. stoletja, misli v posameznem kakor hoče; na vsak način je ta doba stvarne življenjske navade in zahteve nezasišeno zboljšala in stopnjevala, in sicer v meri in tempu, ki se zdi v primeri s prejšnjimi razmerami kakor čudež. Temu nasproti je edino razdobje brezmejnega sovražstva do svobode, ki jo je doslej doživel zahod: pozna rimska cesarska doba (od 3. do 5. stoletja) postala grob antične kulture in vrgla Zahod za stoletja v stanje vojaškega nasilja, socialnega ubožanja in kulturnega barbarstva.

Vsi narodi, ki so postali nosilci zahodnega kulturnega razvoja, so imeli v svoji prvi dobi svobodno-zadružni državni red. Grki, Italiki, Kelti, Germani, zahodni Slovani in tako naprej so bili prvotno razdeljeni v številne male rodove, in sicer so bile te rodovne države povsod, tudi če so bile pod kraljem, organizirane kot svobodne, vojevile ljudske občine. Pri teh ljudskih občinah so imeli vsi svobodni možje pravico udeležbe, kakor je to še danes v naših švicarskih podeželskih kantonih. Ob takih razmerah je prišlo po sebi, da je imel že takrat vsak ljudski drug dejansko določene svobodne pravice, tako tudi pravico svobodne besede. V svobodnih ljudskih občinah prav-evropske dobe je bila že kakor vnaprej oblikovana neka zvrst liberalnega občestvenega mnenja. Svoj pravi izraz pa je imela misel svobode v evropski prabdi v pravici odpora, ki je šla vsakemu vojevitemu ljudskemu drugu. Ta pravica odpora se je smela n. pr. izvajati tudi zoper kralja, če se je zdelo, da krši rodovni pravni red. **Važno je, da so imeli vsi ljudski drugi priznavo obstoječega reda za samoobsebnostno dolžnost;** zato je bila pravica odpora sila, ki ni razbijala, ampak družila. Ob vsakem času so stoneli osebne svobodščine zmeraj samo takrat na zdravih tleh, če so pognale korenine v konservativnem občestvenem mnenju.

Dopisi

O „katoliški skupnosti“

Narodni odbor naše Katoliške akcije je priredil zadnjič v Kranju novi tečaj za ob-novitev tako zvané »katoliške skupnosti« v Sloveniji.

Dr. Mahnič je okrog l. 1890. razbil v Slo-veniji dotedanje gnilo in brezidejno slo-gaštvo ter povzročil opredelitev Slovencev po svetovnonazornih vidikih. Katoliškemu laboru je dal potem v naslednjih letih dr. Krek zares moderen politični, gospo-

darski in socialni program. Ta tabor je dobil svoj politični izraz v nekdanji SLS.

Že dr. Krek je imel največje težave z reakcionarnimi elementi v svoji stranki, vendar je bila njegova avtoriteta tako močna, da so mogli na zunaj zmagati šele pod vodstvom policijskega režima prvih medvojnih let. Ta zmaga je bila pa le na zunaj, kajti na znotraj je tlel tem krepkejši odpor naprednejših elementov in ta je po-tem na jesen l. 1917. ter na spomlad l. 1918. čez noč pometel s Šušteršičevimi reakcionarnimi opričniki.

Po dr. Krekovi smrti je živela njegova SLS dalje. Čeprav je kolovratila v prak-tični politiki že od prevrata dalje večkrat po kaj čudnih kolovozih, je pa ohranila iz dr. Krekove zapuščine vendarle tako bo-gato in napredno programatično dedišči-no, da so bili zaman vsi napadi vseh strank in vseh režimov od znamenitega PP do Kramer-Pučljeve JNS, da bi vsaj omajali, kaj šele razbili ta politični izraz slovenskih katoliških vrst. Neomajno je kljuoval prav vsem in prijadril ravno po zaslugi njegovih »daljnovidnih« nasprot-nikov v l. 1935. morda močnejši nego je bil kdajkoli.

Zadnjih nekaj let pa se zdi, da je prišlo v njem do popolnega razkroja in vse kaže, da je ta razkroj celo — končno veljaven. Čim bolj je ugašalo dr. Krekovo demokra-tično in socialno izročilo, tem bolj so pri-hajali v njem do popolne oblasti reakcio-narni elementi, kakršne izražajo na kul-turnem polju n. pr. »Mi mladi borci« ali pa zvana »Straža v viharju«, na političnem polju pa tisti, ki so začeli šele 26. avgusta l. 1929. razmišljati, koliko avtonomije naj bi si Slovenci vzeli in so pri tem več kot

enoletnem premišljevanju zraven tako trdno zaspali, da nimamo danes ne avto-nomije in ne kakega glasu o rezultatih tega razmišljanja.

Ti reakcionarni elementi so dobili v ka-toliškem taboru v roke prav vso oblast ter jo izrabili tako do dna, da so dosegli na-zadnje to, česar niso mogli doseči ne Žer-jav, ne Pučelj, ne Kramer, ne »Orjuna« in ne kdor koli. V svoji omejeni nestrpnosti so namreč hoteli vpreči v svoj brezidejni reakcionarni voz vse, kar se je preštevalo h katoliškemu taboru. Ker pa v njem ven-darle niso zamrle vse Krekove ideje in se je medtem zlasti mladina tudi uspešno razgledavala po širokem svetu, je jasno, da se je moral porajati proti takim s stra-ni oficijalnega vodstva vedno ostrejši od-por na vseh koncih in krajih. Ta je pri-vedel nenavadno hitro do popolnega raz-kroja in razpada. In ker ni na vidiku ni-kjer kake močnejše osebnosti, ki bi ute-gnila vendarle ustavititi ta razpad še zadnji hip, kaže vse tako, da je nekdanje tako močne »katoliške skupnosti« pri nas za vedno konec. Ubili so jo lastni voditelji od »borcev« preko »stražarjev« do gori omenjenih »razmišljevalcev«. To je poka-zal precej jasno tudi navedeni tečaj v Kranju.

Ubila je ta skupnost že na političnem polju. Ali se bo vzdržala vsaj še na kul-turnem? Ni verjetno, kajti tudi tu je že dobila tako hude in nevarne razpoke po zaslugi tistih, ki ne znajo ločiti politike od kulture, da utegne razpasti vsak hip. Prav bi bilo, če bi na to nekoliko mislili zlasti višji cerkveni krogi ter z uvidevnejšim na-stopom rešili zadnji hip vsaj to.

V. Z. Ž.

G O S P O D A R S T V O

Notranje izvozne prepovedi in Slovenija

Te dni beremo lahko v vseh listih, kako posamezne banovine prepovedujejo izvoz določenih pridelkov, ponajveč moke, ne morebiti v zamejstvo, ampak v — druge banovine! Če se ne motimo, je s takimi prepovedmi začela drinska banovina. In tako se bo zgodilo, da bomo videli v no-tranosti naše države celo vrsto samostoj-nih gospodarskih enot, v marsikaterem pogledu bolj zaprtih vase, kakor so bile včasih vse in je še danes večina suvere-nih držav na svetu — vsaj tistih, ki se ne vojskujejo. Imeli bomo prav za prav kmalu same take gospodarsko neodvisne eno-te z eno samo izjemo: Slovenijo. Kajti Slo-veniji, od vodičev za edinstvo zagovorjeni, seveda ne pride kaj takega na misel. In tako se godi, da kupujejo celo tiste redke pridelke, ki jih imamo nekaj malega čez našo potrebo, kakor na primer krompir, pri nas neovirano južne banovine za nizko, uradno določeno ceno, medtem ko mora-mo mi kupovati živila, ki nam jih pri-manjkuje, za razmeroma mnogo višjo ce-no — dokler jih bomo spričo takih prepo-vedí sploh mogli kupovati.

Tako smo spet kedaj žrtev tistega na-cionalnega centralizma, ki so ga uvedli na-ši jugosloveni z dr. Žerjavom na čelu z ne-srečno vidovdanko ustavo, s tisto ustavo, katere centralizem je danes v Sloveniji še prav tako živ, kakor je bil prvi dan njene veljave, čeprav po obliki že davno več ne velja. A njen unitaristični nacionalni duh je, ki še zmeraj duši naše gospodarstvo, morebiti celo danes bolj kakor kedaj prej. Večkrat smo že v našem listu navedli besede, ki jih je govoril v skupščini za gospodarstvi centralizem agromerkurski dr. Žerjav. Celo Indijo Komandijo bi mo-rali imeti pri nas po njegovih besedah in »dokazih«. Zastonj so svarili takrat pre-udarni ljudje, poznavalci čaršije in njenih »vzorov«. Zastonj so razlagali, da se pri gospodarstvu po navadi povsod na svetu bratovstvo neha. Z otročjo lahkovernostjo so ravno jugosloveni iz Slovenije posadili gospodarski centralizem na konja. In ta je razumel svoje delo. S ceneniimi pridelki je najprej uničil slovensko kmečko gospo-darstvo. Ko je s tem opravil, se je spravil še nad industrijo. Uvedel je pri nas viso-

ke dajatve, oprostil pa zabo Belgrad sploh vseh banovinskih davščin, industriji na ju-gu je dal še povrh prednosti pri prevozu, pri dodeljevanju deviz, pri javnih delih, pri državnih nabavah, kratko in malo prav vsepovsod. In tako se je naša industrija začela, skoraj morala začeti seliti na jug. Tista industrija, glede katere nam je na-cionalni diletant razlagal, da bo delala pri nas za jug.

Za vsakega, ki je ta razvoj opazoval, ni-so prišle prepovedi južnih banovin glede izvoza prav nič nepričakovano. Zanje cen-tralizem tako od vsega začetka ni bil nič drugega, kakor spretno v lastni prid zasuka-ni separatizem. Zmeraj je to veljalo: centralizem za Slovence in Hrvate, sepa-ratizem za Belgrad. Niti enkrat vseh 20 let se ni pregrešila čaršija zoper to načelo.

Sicer pa, kdor je imel oči, da je gledal, in ušesa, da je poslušal, je moral to opa-ziti že takoj prva leta našega u-e-dinjenja. Takrat je nekaj časa naša obrt, posebno mizariska, z uspehom tekmovala na bel-grajskem trgu. Pa je belgrajska občina preprosto uvedla velikanske užitnine na obrtne izdelke, ki so za slovensko obrt njen trg močnejše zaprli kakor marsikatera med-državna carinska meja.

A jugoslovenom se je to hudo naravno zdelo. Saj je šlo samo za slovensko obrt, in njihna od čaršije polnjena korita niso imela od takih notranjih carin škode.

In tako se je danes samo ponovila igra, ki se je začela že pred dvajsetimi leti. Unitarizem, to je stvar danes samo še Slo-vence, ko so se mu Hrvati znali umakniti.

A mi, mi imamo vodiče. Ti bodo že po-skrbeli, da se bodo tudi javna dela iz pri-hodnjega notranjega posojila vršila po ju-goslovenskem unitarističnem ključu: Slo-venci naj dajo za posojilo denar in denar naj dajo tudi za to, da se bo posojilo vra-čalo in obrestovalo. Kako se bodo pa jav-na dela razdelila, to pa vemo ob zgledu cestnih in drugih del: 30 % denarja, 5 % del.

»Vsak narod ima svoj posebni pojem o dobrem in zlem in svoje posebno zlo in dobro. Kadar dobiva mnogo narodov skup-ne pojme o dobrem in zlem, izumirajo narodi, in razlika med zlim in dobrim ble-di in izginja. Razum ni bil nikoli dovolj močan, da bi mogel določiti zlo in dobro ali tudi le oddeliti zlo od dobrega, pri-bližno vsaj; narobe, vselej je sramotno in hlavrno mešal eno z drugim; in odgovori, ki jih je dajala znanost, so bili grobi kakor pest. Zlasti se je v tem odlikovala polu-znanost, najstrašnejši bič človeštva, hujski od kuge, lakote in vojne, neznan ljudem do našega stoletja. Poluznanost je trinog, kakršnih ni videl svet do naših dni; trinog, ki ima svoje sužnje in svečenike, trinog, ki se mu je poklonilo vse z ljubeznijo in babjeverjem, in pred katerim se trese celo znanost sama ter mu sramotno pritrjuje.«

(Dostojevski: »Besi« I. poglavje.)

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Po odhodu Francozov iz Radgone smo mislili, da je nastopilo premirje. Sosedni bojevniki so se pa za premirje malo bri-gali. Kadar se jim je zdelo ali zljubilo, so pokali na naše straže, ki so se pa, ko-likor je bilo mogoče, izogibale spopadov.

Kakšen sklep med Slovenijo in Avstrijo so Francozi na konferenci v Mariboru omogočili, nisem nikdar prav izvedel. Sodeč po ukazih, ki jih je pozneje izdal general Maister, smo morali izpustiti vse vojne ujetnike in talce brez vsakega po-gajanja, prav tako so to storili na Du-naju z našimi ujetniki — slovenske čete so pa imele še naprej zasedeno Radgono z vsem političnim okrajem, seveda tudi železnico Špilje-Radgona, kjer so naši vrli železničarji, ki se jih spominim še drugod, spet obcnovili redni osebni, poštni in to-vorni promet. Nastopilo je po vsem tem nekako premirje, ki mu naj sledi mir šele ko bodo določene meje.

Podpisano radgonsko premirje, ki nam je po posredovanju Francozov sicer brez besed, pač pa dejansko, ker nas je pu-

stilo v Radgoni, obljubovalo skoraj vse, Dunaju pa ničesar, — kdo bo namreč po določitvi nove državne meje med Jugo-slaviijo in Avstrijo lastnik Radgone in njene železnice —, je Slovenijo in Jugo-slaviijo spravilo v zmotno brezdolje in kratkovidnost, češ da nam je Radgona za-gotovljena. Zato se pri nas vse odločujoče osebe — s častno izjemo Maistrovega vo-jajstva, — sploh niso več brigale za Radgo-no, tako da smo prišli na mirovno konfe-rencio glede Radgone slabo podkovani in slabo pripravljeno. Bolj natančni in daljno-vidni Avstrijeci so se pa iz tega premirja precej naučili. Prav dobro so si zavihali rokave s svojimi najzmožnejšimi glavami kakor je bil n. z. dr. Kamniker, začeli pripravljati teren in gradivo za končni di-plomatični boj, katerega so kakor znano prav zaradi tega v celoti dobili, mi smo pa vkljub častnemu izidu bojev z orožjem ter po opravičenih in osnovanih zahtevi po rad-gonski železnici, vse skupaj izgubili.

Kako smo postopali z vojnimi ujetniki in talei. — Naši vojaki, ki so padli v ujetništvo. — Obojestranski izpust ujetnikov in talcev.

Ujetnike, ki smo jih ujeli v bojih, smo spravili kakor že drugod povedano, v ce-llice vojaških zaporov, kolikor je bilo v njih še prostora, za ostale ujetnike in tal-

ce so pa bile izpraznjene pisarniške sobe. Za zaprte se je moral brigati naš narednik-profos, doma iz Dalmacije, ki ga je zlom Avstro-Ogrske zatekel pri vojakih v Rad-goni in se je takoj pri zasedbi mesta pri-glasil v našo vojsko. Ta mož, starejših let, čzenjen, z družino, je kot poznavalec Rad-gone in njenega prebivalstva, prvi dan bo-jev pri sprejemu prvih ujetnikov in tal-cev na nekatero naše bojevnike delal vtis, kakor da bi mu bilo neprijetno imeti pod ključem radgonsko boljše meščansko dru-žbo, ki ga je v socialnem in družabnem po-gledu nadkriljevala, ga poznala in ki jo je on kot skromen mali človek gledal od spodaj gor kot nekaj vzvišenega.

Opozorjen na vse to od straže, ki je bran-ila Pistorjevo vojašnico, sem pri prvem stiku, ki sem ga 4. februarja 1919 po od-bitih sovražnih napadih dobil z vojašnica-mi — že z ozirom na ranjenega Zeilho-ferja, ki je bil prisiljen ležati in se zaradi tega za marsikaj ni mogel brigati — imel za dolžnost, da tudi to zadevo preiščem. Ukazal sem profosu, da mi odpre vse ce-lice in sobe, kjer sem si ogledal jetnike. Ugotovil sem, da so bili prostori močno zakurjeni, da bi si ogreli svoje v bojih prezeble ude. Na vprašanje, zakaj jim to-liko kuri, profos ni vedel pravega odgo-vora, in bil bi slab poznavalec ljudi, če bi po njegovem obnašanju tudi jaz ne bil dobil vtiska, da bi profos jetnikom rad

vs estransko postregel in se prikupil. Zde-lo se mi je, da bi jetniki, inteligentnejši kot on, njegovo uslužnost in slabost lahko izkoristili ter ga uporabili za prenaševalca poročil radgonskim meščanom, kar bi pri-šlo tudi v roke nasprotnih borcev in njih-nega poveljstva ter obratno, kar bi naši na življenje in smrt se boreči posadki lahko hudo škodovalo.

Poklical sem profosa v njegovo sobo ter mu s pištolo v roki prepovedal vsak neuraden stik z ujetniki. Povdaril sem mu, da bi bilo vsako prenašanje poročil iz za-porov in obratno špijonaža in izdajstvo, ker bi meščani vsako poročilo spravili na-sprotnim četam v roke. Mož, ki mi je hkrati iz oči bral, da sem pripravljen na vse, je moja prepoved globoko zadela. Od-krito mi je povedal, da so ga nekateri res že prosili za podobne usluge, ki jim pa doslej še ni ustregel. Sveto mi je obljubil, ko je spoznal pravilnost moje prepovedi, da se bo po njih ravnal. Stisnil sem mu nato desnico prepričan, da govori to kar misli, rekoč, da če zmagamo ali pa podle-žemo Slovenci, da bo v naši skupni domo-vini vedno lahko ostal, če stori svojo dolž-nost. Če pa zmagajo nasprotniki, pa ti, tudi če jim za malo napitnino stori veliko korist in nam veliko škodo, najbrž ne bodo nikdar skrbeli zanj. Izkoristili bi le nje-govo naivnost v svoj prid.

(Se nadaljuje.)

KULTURNI PREGLED

Severin Šali: „Slap tišine“

Pesem Severina Šalija je vzbudila pozornost že takoj na začetku njegove pesniške poti v prvem letniku »Dejanja« zaradi tihe ubranosti pesniškega doživlja in gladke pesniške oblike. Ko je kasneje postal glavni pesnik »Doma in sveta« in objavil v njem skoraj vse svoje pesmi, je postajal vsebinsko globlji, pa tudi oblikovno je napredoval, a omenjeni osnovni značilni črti svoje poezije se vseskozi ni izneveril, tako da smemo trditi, da je veren odsev njegove narave. To zdaj potrjuje tudi naslov njegove zbirke, ki je bila napovedana že pred letom dni pod naslovom »Drevo v samotni«, kar naj bi označevalo njegovo samotno pesniško rast, in je šele tik pred izidom dobila svoje sedanje ime »Slap tišine«. Leto, ki je poteklo med prvo napovedjo zbirke in njenim izidom, pa ni pustilo dobrih sledov samo v naslovu, ki mnogo bolj in lepše kakor prvotni izraza osnovni ton Šalijeve poezije, ampak pred vsem v vsebini te drobne knjižice. Dosedanja Šalijeva pesniška žetev namreč ni ravno velika in so malo da ne vse pesmi že prej preselile svoje preizkušnje v revijah, povečini v »Domu in svetu«. Le malo je takih, ki pri odbiranju za zbirko niso našle mlasti in so ostale v revijah kot priče prve mladosti, prav tako majhno, kolikor moremo po spominu presoditi, pa je število tistih, ki so v zbirki prvič nastajene. Kljub temu zbirka za bralca ni le obujanje spomina, ampak v marsičem novost, v kolikor je namreč tu prvič dana prilika videti bolj ali manj ves pesnikov obraz, ne le majhnih drobcev. To je za pesnika tudi neprimerno strožja preizkušnja kakor objavljanje v reviji, pa naj bo še tako pogosto in redno. Pred letom bi bila Šalijeva zbirka mnogo bolj neizrazita in nedonošena. Zdaj ji tega ni mogoče kar tako očitati, kajti Šali je vendarle pesnik nekoliko drugačnega kova, kakor tisti mladi slovenski »pesniki«, ki se v zadnjih letih kar prehitevajo s prezgodaj rojenimi zbirkami, v katere sega le tu in tam kakšna senca poezije. Vendar ne smemo zamolčati, da je tudi Šalijeva zbirka poleg dobrih lastnosti, ki so od vsega početka opozarjale naše, precej določno razkrila tudi nekatere slabe strani njegove lirike, ki smo jih doslej samo nejasno čutili. Ko bi bil še nekoliko počakal, bi bil lahko strožji sam s seboj, zdi se pa da bi se to poznalo v prvi vrsti v oblikovni strani, kajti svoje narave ne bi mogel izpremeniti.

Svojo zbirko je Šali razdelil po motiviki v tri dele. Pod skupni naslov »Zastrta luč« je uvrstil svoje rahle, prijetne, zadržane ljubovske pesmi; sredino zbirke zavzemajo »Zalostinke«, melanholična, čustvena lirika z odsevi mrežnih stisk naših dni in težimi spomini na mrtvo mater. Zadnja iz tega oddelka »Večerni pesem« že nekako napoveduje začetni del »Večne minljivosti«, katerega pesmi izražajo potešenje, ki ga najde pesnik v svojem Bogu, v onostranstvu, od koder mu je tudi v sodobni časovni siski dano videti večno soglasje minljivih stvari. Tita melanholija se iz srodine, iz »Zalostinke« razliva tudi čez oba ostala cikla. Šali je intimen lirik, nenavadno mehak, skoraj žensko nežen. Nekdo je to pravec dobro povedal, ko je dejal, da bi bila Vida Tauferjeva in Severin Šali po svoji pesniški fiziognomiji lahko brat in sestra; tako zelo sorodna si je narava njuna poezija po pesniškem občutju, ki iz samega čustva teži že v refleksijo, po rahli melanholični barvanosti, po zadržanemu čustvu odgovarjajoči fini pesniški dikciji. Po zunanji formalni uglajenosti je Šali celo pred Tauferjevo, ki naj bi tvorila njegov ženski protipol v sodobni slovenski liriki. Izbrušena oblika, presenetljivo melodičen verz z enakomerno tekočim ritmom so vrline, ki vseskozi odklikujejo Šalijevo pesem. Le tu in tam naletiš na sai no zapisano namesto zvočno rimo. Ta pa žnja na zunanjo obliko je tako velika, da mu večkrat po silni, zaradi rime ali zaradi verza vrine nerodno besedo, ki skali podoba ali občutje, vendar taki primeri ni so preprostosti. Za spoznanje bolj občutna slaba stran njegovih pesmi je neka monotonoost, včasih hujša, včasih manjša, a vselej izvirajoča iz njegove premire narave. Šalijeva pesem ni zapeta v iskanem slogu, ni lahkotna in igriva, pa tudi ne težka in trčačna, ampak je lepa na nek svojevtrstno preprost način. To je vsekakor precejšnja, iz naravne nadarjenosti izvirajoča vredna ota, zaradi katere njegova poezija lahko požene kore-

nine v narodu zelo na široko in zaradi katere ne bo mogel Šalija prezreti, kdor bi hotel kadarkoli imeti pravilno in popolno sliko o slovenski liriki naših let. V tej preprosti, poenostavljeni novi stvarnosti, s katero se je izmaknil samim literarnim razvajencem in se približal ljudstvu, pa je mlademu pesniku nastavljena zanka; od tod je en sam korak v ceneno popularnost sladkobnega zvončklanja z besedami. V zbirki ta nevarna sosesčina ni pustila vidnih sledov, za bodočo pesnikovo rast pa bo zelo koristno, če niti ta hoja po robu ne bo kalila njegovih umetniških prizadevanj. Šaliju namreč nikakor nočemo odrekati pristnosti pesniškega doživlja, pa naj bo še tako zastrto in z nekim mirom prekrito. Nečesa pa v njegovih pesmih ne boš nikdar občutil, tiste elementarne sile, ki bi te vsega razviharila, do kraja prevzela in ki je zanesljivo znamenje velikih pesnikov. Kakor namreč Sardenko ni Župančič in Meško ne Cankar, tako tudi Šaliju manjka tisto poslednje in največje, ker bi izsililo več kakor samo suho priznanje. Videti je, kakor bi mu njegova izredno zgodaj umirjena narava ne pustila, da bi postal odkrivalac novih horizontov v sodobni slovenski liriki. Šalijeva pesniška duša je prenežna, prerahla, nekam umikajoča se, skoraj preplaha za resničen dionizičen nemir. Njegova pot pelje prej v drugo smer. Toda tudi tu je mogoče govoriti komaj kaj več kakor samo na splošno o usmeritvi. Šele kadar bi iz simpatičnega naravnega daru za preprosto lep jezik in slog, iz nenavadnega smisla za izbrušeno obliko ter iz intimne lepote njegovih pesniških občutij udarjala tudi elementarno močna pesniška osebnost, šele tedaj bi njegova pesem zasijala v skladni apolinični lepoti in mogli bi videti v njem bodočega moža v sredini. »Slap v tišini« ne nudi tako velikih obetov, zato bo glavnega nosilea razvoja treba bržkone iskati kje drugje. Kljub temu pa je Šalijeva lirika, ki jo je mogoče spoznati iz njegove prve zbirke, svojevrstna vrednota, ki smo ji poskušali določiti pravo ceno.

NAŠE REVIIJE

„Ljubljanski zvon“ šte. 7-8

Pri »Ljubljanskem zvonu« je prišlo že nekako v navado, da izhaja v dvojni zvezki na koncu vsakega drugega meseca. To sicer res daje tudi vsakokratnemu tekočemu letniku naše najstarejše revije videz nekakšne patriarhalne počasnosti, po drugi strani pa prav to omogoča, da so obsežni zveski lahko vsebinsko bolj pisani in bogati. Zato tudi nismo preveč pozni, če šele zdaj opozarjamo na nekatere najbolj tehne prispevke iz dvojne številke za julij in avgust.

Predvsem moramo omeniti Juša Kozaka »Blodnje za Lepoto«. Ta močno napisana analiza lastnega duhovnega razvoja, združujoča v sebi sloganve prvine pripovedne proze in esejističnega izražanja, nadaljuje vrsto značilnih Kozakovih del, ki se začnajo s knjigo »Celica« in tvorijo tudi jedro njegovega cikla »Maske«. Avtor te izpovedne proze je preveč izrazita osebnost, da bi mogla biti to samo kakšna avtobiografska ali memoarska literatura, kar smo ji bili dosedaj navajeni. — Antona Ingoliča »Likof«, odlomek iz neobjavljene romana, je presenetljivo močna in prepričevalna realistična podoba tistega zla, ki hromi našemu malemu človeku v Halozah in Slovenskih goricah hrbenico. — Med poezijo tega zvezka prevladuje kajkavska, v slogu narodne pesmi iz G. rškega kulara zapeta lirika Ivana Gorana-Kovačiča, ki jo je bral na hrvaškem recitacijskem večeru v Ljubljani v začetku letošnjega leta. Ni to morda taka čista lirika, kakor jo je v kajkavščini pisal Domjančič, a je gladko tekoča in lahkotna, da jo je prijeto brati, zlasti ker ne Miran Jare s svojimi hladnimi »Tercinami o življenju in umetnosti«, ne Igo Gruden s svojo k slogu njegovega nekdanjega »Nareisa« se povračajočom pesmico »V objemu« ne moreta res prav nikogar ogreti in prepričati. Bratko Kreft objavlja »En večer per baroni Zoisi«, odlomek iz »Kranjskih komedijanov«, duhovite v Linhartovem jeziku napisane kvirne igre k »Županovi Micki«. —

B. Borke daje s svojimi prevodi esejev F. X. Salde izvrstne primere čistega umetniškega eseja, ki ga Slovenci v tako popolni obliki skoraj da nimamo. Za to številko je prevedel blesteče pisan »Dvogovor o umetnosti in naravi«. — Andrej Budal končuje v prejšnjem zvezku začetno študijo »O Francetu Bevku« ob njegovi pedesetletnici. Poleg teh je objavljenih še nekaj izvirnih in prevedenih sestavkov, v rubriki »Med knjigami in dogodki« so ocenjene novosti z našega knjižnega trga, na koncu pa je dodanih še nekaj zapiskov.

„Dejanje“ šte. 7

Septembrska številka »Dejanja« je kljub tesnemu obsegu, ki ga imajo posamezne številke te revije, precej bogata in uravnovežena. V uvodnem sestavku »Zgodovinska kultura« poudarja Bogo Grafenauer potrebo celotnega gledanja na zgodovinski razvoj; zgodovina mora obsegati vse življenje v vseh njegovih ravninah, politični, gospodarski, socialni in kulturni, kajti le tako je mogoče razumeti posamezno izmed njih. Na tej široki osnovi in z izogibanjem apriornega racionalističnega gledanja, ki nasilno vnaša svoja lastna izkonstruirana merila v objektivni zgodovinski razvoj, je mogoče priti do stvarnega zgodovinskega mišljenja, ki je prav nam Slovcem, ki lonemo v racionalističnih konstrukcijah, resnično nad vse potrebno. Stanko Cajnar skuša podati v napol leposlovni obliki razgovora treh ljudi odgovor na vprašanje »Kaj se dogaja z nami?« v teh težkih dneh usodnih družbenih prevrednotenj. Le za spoznanje bolj leposlovnega značaja je Lina Legiše ciklus razpoloženskih podob iz Pariza pred francoskim porazom pod skupnim naslovom »V zaledju«. Poezijo zastopata poleg starejšega Antona Vodnika, ki je s pesmijo »Pomlad v grobu« ostal zvest svojemu slogu nekakšne ekspresionistične stvarnosti, dva mlada pesnika, novinec Ivan Hribovšek z dokaj dobrim sonetom »Ura«, ki posnema Prešernovo dikejo, in stalni sodelavec »Dejanja« Ježe Breje s tremi pesmimi »Srečanje«, »Dno« in »Gibanje«, ki s pristnostjo pesniškega doživljanja in iz tega izvirajoče skoraj izbrušene pesniške oblike odkrivajo polnokrvnega lirika, ki je že prešel začetniški stadij. — V drugem delu številke sledijo stvarnim in pravičnim ocenam nekaterih novih slovenskih knjig samo še »Zapiski«, ki so to pot obširnejši kot navadno. Objavljen je namreč odgovor treh sodelavcev »Dejanja« Reviji Katoliške Akcije, ki je s svojimi ozkosrčnimi razumarskimi merili našla v njihovih sestavkih v »Dejanju« in v zborniku »Bohinjski teden« polno krivih naukov in bi jim najraje kar naravnost odrekla katolištvo, ker pa tega ne more, se zadovoljuje s kalnim sumničanjem. Med tem ko je odgovor dr. Stanka Gogale nekoliko bledikast in ko tudi Francé Vodnik, kljub svojemu polemičnemu temperamentu ni znal uporabiti vseh sredstev za učinkovit odgovor svojem kanoniškemu »kritiku«, je pa Edvard Kocbek s svojim odgovorom, naslovljenim z vprašanjem »Adam, kje si?«, dal blesteč zgleđ pogumne, odkrite polemike, precizno zgrajene in napisane v izredno finem slogu, ki ima eno samo nebestveno slabo stran, da zaradi svoje fine teže ne bo vsem bralcem enako dostopna. Od vseh treh je Edvard Kocbek edini nedvoumno izpovedal progresivni smisel svoje polemike, ko je napisal, da se bori proti takemu iz nezaupa-

nja do življenja in iz bojazni pred resničnostjo izvirajočemu racionalizmu »prav posebej zato, ker je bistveno povezan s stari svetom, ker se skriva v njem, okrepitlajoč reakcionarne sile povsod tam, kjer je potrebno najprej osvoboditi človeka in njegovo osebo.«

Jezirovni koticček

V slovenskem prevodu nemškega prevoda flamskega romana Feliksa Timmermansa »Pieter Bruegel« (1934, prevedel Ferdo Kozak, založ. Jugoslov. knjigarna) je nekaj jezikovnih napak, ki nam kažejo, da nekateri prevajalci mislijo, da zanje Breznikova slovnica ne velja.

V § 232. četrtega natiska omenjene slovnice bereš: »Napačne so oblike: skubiti... oskubljen (pravilno: skubiti... oskuben!)« — Dr. Kozak pa piše (na str. 237.): »oskubljen piščanec«. — § 242. uči: »Tvor-nosedanji deležnik na -e imajo... molče, smeje se, stoje, spee«. — K. pa piše (33, 93), »ječaje joka« in »je ječaje zamrla« (ječim, ječati spada v isti razred iste vrste kakor molčim, stojim).

§ 289. uči v 7. odstavku, da se tvorijo svojilni pridevniki iz osebnih ženskih imen s pripomo -in (ženin, sestrin...), K. pa piše na str. 151.: »pri Prozerpini nosnici« in »zaradi Prozerpine nosnice« (kakor da bi se imenovala boginja Prozerpa!) — § 231. uči: »Tvesti, tvezem (napačno; tveziti, tvezim!)« — K. pa piše (256): »Nalvezil sem jim.«

§ 271. uči: »Napačno je: k sreči je bilo (prav: na srečo)«. — K. pa piše: (241): »ki je bila k sreči napol gluha«. — § 182. uči (v odstavku č), da se sklanja: Orestes, Oresta; Laertes, Laeria; Sokrates, Sokrata... — K. pa piše (234): »Herkulesovo (sobo)«.

Iz mesta Aalst (171) je tako napačno kakor »ob reki Sava«, »pod goro Mangart« ali »iz mesta Kamnik«. Na str. 234. piše K: »bogastvo podob, blagov, preprog« — to je barbarsk! Gospod doktor naj prepusti množino »blagovi« krojačem in trgovcem, ki delajo reklamo za svoje »blagove« ali ščefe. Kadar se nam zdi, da ednina »blagov« ne zadostuje, bomo pač pisali »vrste blaga«. — Namesto »izozad« (94, 99) pišejo vsi »od zadaj«.

Str. 246.: »na odru, ki je bil zgrajen na praznih sodčkih piva? Sodček piva je poln; sodček od piva je že izpraznjen; sodček za pivo je že prazen (pri sodarju). Enako: kazarre vina, k. od vina in vinski k. ali k. za vino.

258: »on pa je vodil žival na uzdic« — prav: za uzdo.

273: »O župnišču ni ostalo niti sledu« — prav: po župnišču.

260: »Seveda si jo že sit« — pravilno: je (česa si sit?)

195: »ker ga je Marija o vsemogočem vpraševala« — prav: o vsem mogočem.

Str. 61: »Šiljal je, kakor je pljusknila voda« — prav: kako.

49: »Dala se je pretepati kako pes« — prav: kakor. (Ta dva primera menda gresta na stavčev rovaš.)

237: »Videl sem, kako so sežgali J. Čudnika« — prav: sežigali. Ni dvoma, da je tu samo nedovršnik na mestu.

254: »na Tintorettovo Svatbo v Kani«, ki je rad upodabljal ljudi« — bolje: na »Sv. v K.« Jakopa Tintoretta, ki... — ABC

O nalogah slovenske mladine

Je napisal dr. Bratko Kreft v »Slovenski mladini« šte. 6 med drugim sledeče: »Ni megoče našti vseh dolžnosti in nalog, ki bi jih morala izvršiti sodobna slovenska mladina, vsaj tista, ki je spreplečala in ima voljo in moč energično poseči v življenjsko borbo, ko bo prišel pravi trenutek in ko bo izšel vstopila neposredno v življenje, toda zdi se mi, da je ena izmed najvažnejših nalog ta, da vrne javnemu življenju vsaj nekaj poštenosti, ki je tako nedostaja. V času, ko so brezvestneži in slabiči spet razglasili ovađništvo za vrline, je treba čim več značajnosti in poštenja, da se ta bacil, ki so ga vrgli med nas vse, ne spremeni v epidemijo. Na vseh koncih in krajih vstajajo krivi preroki, ki kriče in tulijo na vse načine, da bi prepili človekovo vest in jo zadušili. Z mamonsko vabljujovostjo dražijo in zapeljujejo zlasti mlade ljudi, da bi se pregrešili zoper

najpreprostejša načela tovarštva in družbene etike. Mlade ljudi navajati k ovađištvu je eden izmed največjih zločinov na mladini in narodu. Med mladino, ki se heče boriti za neke višje ideale, je mogoče le eno samo načelo: meriti se med seboj po čistosti dela in prepričanja, boriti se iz oči v oči z odprtimi vezirji, nikakor ne iz zasede in zahrbtno, z lažmi, ovađištvom itd. Le resnica more in mora biti izhodišče pravega dela, kakor more in mora biti le poštenje osnovno načelo vseh gibanj, naj si sicer idejno še tako nasprotujejo. V sodobnem razkranjanju vseh etičnih vrednot je to še prav posebej potrebno uveljavljati pri vsakem posamezniku, naj bolj pa pri tisti mladini, ki stremi po napredku in novih poteh.«